

महाराष्ट्र शासन

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

महाराष्ट्र राज्याचे मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण,
राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र आणि प्रकटीकरणे

२०२२-२०२३

**MEDIUM TERM FISCAL POLICY,
FISCAL POLICY STRATEGY STATEMENT
AND
DISCLOSURES FOR MAHARASHTRA
2022-2023**

वित्त विभाग
FINANCE DEPARTMENT

2022

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	तपशील	पृष्ठ क्रमांक
१	अनुपालन विषयक निवेदन	३
२	नमुना क-१ - मध्यम मुदतीच्या राजकोषीय धोरणाचे विवरणपत्र	५
३	नमुना क-२ - राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र	१४
४	प्रकटीकरणे	१९

अनुपालनविषयक निवेदन

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन अधिनियम, २००५ (सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. १६) च्या कलम ३ नुसार राज्य शासनाने राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहासमोर, प्रत्येक आर्थिक वर्षी, राजकोषीय धोरणाची खालील नमूद दोन विवरणपत्रे सादर करणे आवश्यक आहे:-

- मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र.
- राजकोषीय धोरणाच्या व्युहरचनेचे विवरणपत्र.

या आवश्यकतेनुसार, वरील विवरणपत्रे राज्य विधानमंडळासमोर सादर करण्यात येत आहेत.

राज्य शासनाच्या राजकोषीय घडामोडींमध्ये अधिकाधिक पारदर्शकतेची शाश्वती देण्यासाठी याबाबतची प्रकटीकरणे लोकहितास्तव सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्यात येत आहेत.

अजित पवार

उप मुख्यमंत्री, वित्त

दिनांक: ११.०३.२०२२

नमुना क-१

मध्यम मुदतीचे राजकोषीय धोरण विवरणपत्र

(नियम ६ पहा)

क. राजकोषीय निर्देशक - राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार आवर्ती लक्ष्ये-

महाराष्ट्र राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन नियम, २००६ (२००८ च्या सुधारणेसह) च्या नियम ६ अन्वये राजकोषीय व्यवस्थापनासाठीची तीन वर्षांची आवर्ती लक्ष्ये प्रत्येक वित्तीय वर्षात राज्य शासनाने विधिमंडळापुढे मांडणे आवश्यक आहे. लक्ष्ये ठरविताना अर्थव्यवस्थेतील विचलनाच्या अनुषंगाने करावयाची राजकोषीय उपाययोजना लक्षात घेण्यात आलेली आहे.

मागील तीन वर्षांसाठीचे महत्वाचे राजकोषीय निर्देशक, सन २०२२-२३ ची अर्थसंकल्पीय आकडेवारी तसेच आगामी दोन वर्षांसाठीची आवर्ती लक्ष्ये खालील विवरणपत्रात दर्शविली आहेत :-

बाब	प्रत्यक्ष खर्चावर आधारीत		अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	सुधारित अंदाज (सु.अं.)	अर्थसंकल्पीय अंदाज (अ.अं.)	पुढील २ वर्षांसाठीची लक्ष्ये/उद्दिष्टे	
	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२४-२५
१	२	३	४	५	६	७	८
१. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारी नुसार महसूली अधिक्क (+)/ तूट(-)	-०.६३%	-१.५२%	-०.३४%	-०.९६%	-०.६८%	-०.७९%	-०.६९%
२. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार राजकोषीय तूट	१.९७%	२.६४%	२.२४%	२.७९%	२.५०%	२.५२%	२.५२%
३. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार कर महसूल	८.२३%	७.४०%	९.५८%	८.६२%	८.६०%	७.८२%	७.८९%
४. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारीनुसार एकूण संचित ऋण	१६.५०%	१९.६४%	२०.६४%	१७.९०%	१८.१४%	१८.६५%	१८.२९%
५. राज्य स्थूल उत्पन्नाच्या टक्केवारी नुसार एकूण आकस्मिक दायित्वे	१.५१%	१.५३%	१.७८%	१.६८%	१.७४%	१.७६%	१.७९%
६. महसूली जमेच्या टक्केवारीनुसार आकस्मिक दायित्वे	१४.५४%	१५.४३%	१४.३५%	१४.६३%	१५.४३%	१५.६१%	१५.७७%
७. महसूली जमेच्या टक्केवारीनुसार व्याज प्रदान	११.८५%	१३.७१%	११.६५%	११.४०%	११.५९%	११.३६%	१०.८९%

टीप : i) राज्य स्थूल उत्पन्न हे सन २०११-१२ पासूनच्या नवीन मालिकेनुसार चालू किंमतीवर आधारीत आहे.

ii) एकूण अदत्त दायित्वांमध्ये स्थिर विनिमय दराने बाह्य सहाय्यित प्रकल्प कर्ज अंतर्भूत आहे;

प्रक्षेपणासाठी स्थिर विनिमय दर ग्राह्य धरण्यात आला आहे.

ख : राजकोषीय निर्देशकांची आधारभूत गृहितके-

(१) स्थूल राज्य उत्पन्न वृद्धी

सन २०२१-२२ चे सुधारीत अंदाज रु.३१,९७,७८२ कोटी असून त्यामध्ये अर्थव्यवस्थेत वाढ होत असल्याने सन २०२२-२३ मध्ये वार्षिक स्थूल राज्य उत्पन्न इतके रु.३५,८१,५१६ कोटी रुपये अपेक्षित आहेत. सन २०२१-२२ च्या सुधारीत अंदाजाच्या तुलनेत १२ % वाढ झाली आहे.

(२) महसूली जमा

महसूली जमेचे रु.३,६२,१३२.५० कोटीचे सन २०२१-२२ चे सुधारीत अंदाज असून त्यामध्ये ११.४०% वाढ धरून सन २०२२-२३ साठी रु.४,०३,४२७.२३ कोटी इतके अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

क. कर महसूल : कर महसूलामध्ये राज्याचा स्वतःचा कर तसेच केंद्र शासनाकडून केंद्रीय निव्वळ करातील राज्य हिस्सा अंतर्भूत आहे. सन २०२१-२२ साठी कर महसूलाचे रु.२,७५,४९८.२५ कोटीचे सुधारीत अंदाज आहेत, जे मूळ अर्थसंकल्पीय अंदाजाच्या ३.५% ने कमी आहे. सन २०२२-२३ मध्ये कर महसूलात २०२१-२२ च्या कर महसूलाच्या सुधारीत अंदाजाच्या तुलनेत ११.८% वाढ अपेक्षित असून २०२२-२३चे अर्थसंकल्पीय अंदाज रु. ३,०८,११३.४६ कोटी इतके निश्चित केले आहेत.

ख. एकूण महसूलातील स्वतःच्या कर महसूलाचा हिस्सा - राज्यात स्वतःच्या कर महसूलामध्ये राज्य वस्तु व सेवा कर (एकात्मिक वस्तु व सेवा करासह), राज्य मुल्यवर्धित कर, मुद्रांक व नोंदणी शुल्क, राज्य उत्पादन शुल्क, वीजेवरील कर, वाहनावरील कर, जमीन महसूल, व्यवसाय कर, माल व उतारुवरील कर, इतर कर व शुल्क या अंतर्गत कर महसूल जमा केला जातो. स्वतःच्या कर महसूलाचे सन २०२१-२२ साठी रु.२,२७,२३७.११ कोटीचे सुधारीत अंदाज आहेत. सन २२-२३ करीता, कर महसूल रु.२,५६,५२५.७१ कोटी इतका अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले असून सन २०२१-२२ च्या सुधारीत अंदाजाच्या तुलनेत १२.०९ % ने वाढ अपेक्षित आहे.

ग. करेतर महसूल - करेतर महसुलात व्याजाच्या रकमा, दंड, शुल्क, सेवा शुल्क, लाभांश, नफा, स्वामित्वधन जमा रकमा इ. द्वारे मिळणाऱ्या महसुलाचा समावेश आहे. सन २०२१-२२ साठी करेतर महसुलाचे रु.१७,३०६.९७ कोटीचे सुधारीत अंदाज असून त्यात वाढ होऊन सन २२-२३ करीता रु.२७,१२८.१३ कोटी इतके अपेक्षित अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

घ. केंद्रीय करातील राज्य हिस्सा - १५ व्या वित्त आयोगाच्या अंतरिम अहवालातील शिफारशीनुसार सन २०२१-२२ करीता केंद्रीय निव्वळ करातील ४१% हिस्सा निश्चित केला होता व त्यापैकी महाराष्ट्र राज्यास ६.१३५ टक्के देण्याचे ठरविले होते. अंतिम अहवालातील शिफारशीनुसार सन २०२१-२०२२ ते २०२५-२६ या कालावधीमध्ये केंद्र शासनाकडून केंद्रीय निव्वळ करातील ४१% हिस्सा राज्यांकरीता देण्याचे निश्चित केले असून त्यापैकी महाराष्ट्र राज्यास ६.३१७ टक्के देण्याचे ठरले आहे. उपरोक्त परिस्थितीनुसार महाराष्ट्र राज्यासाठी निश्चित केलेल्या केंद्रीय निव्वळ करापोटीच्या आकडेवारीनुसार सन २०२१-२२ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाज रु.४२,०४३.६० कोटी आहे. सन २०२१-२२ चे सुधारीत अंदाज रु.४८,२६१.१४ कोटी आहेत. सन २०२२-२३ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार राज्यास रु.५१,५८७.७५ कोटी रक्कम मिळणे अपेक्षित आहे.

ङ. सहायक अनुदान - यामध्ये केंद्रीय योजना, केंद्र पुरस्कृत योजना, राज्य योजना, केंद्रीय वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार अनुदाने, वस्तु व सेवा कराच्या नुकसान भरपाईपोटी प्राप्त होणारी रक्कम व राज्यांना देण्यात येणारी इतर अनुदाने इत्यादींचा समावेश आहे. सदर रकमा अंतर्भूत करून सहायक अनुदानाचे सन २०२१-२२ साठी रु.६९,३२७.२८ कोटी इतक्या रकमेचे सुधारीत अंदाज आहे. तर सन २२-२३ करीता रु.६८,१८५.६४ कोटी इतके अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

केंद्र शासनाकडून १५ व्या वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार सन २०२१-२२ च्या निधीचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे -

(रुपये कोटीत)

अनु. क्र.	बाब	२०२१-२२	दि.१०.३.२१ पर्यंत प्राप्त
१.	स्थानिक स्वराज्य संस्था	७७५९	३३९२.५१
(i)	ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्था	४३०७	२१५३.५०
(ii)	नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था	२१२१	४६१
(iii)	आरोग्य क्षेत्र	१३३१	७७८.०१
२.	आपत्ती व्यवस्थापन निधी (७५% केंद्र हिस्सा)	३२२२	२५७७.६०
	एकूण	१०९८१	५९७०.११

(३) **भांडवली जमा** - सन २०२१-२२ मध्ये भांडवली जमेत अर्थसंकल्पीय अंदाज रु.६९,०००.७० कोटीच्या तुलनेत सुधारीत अंदाजात ३२.५% वाढ झाली असून सुधारीत अंदाज रु.९१,४२९.९४ कोटी आहेत. केंद्र शासनाने, कर्ज घेऊन महाराष्ट्रास २०२१-२२ या आर्थिक वर्षासाठी वस्तु व सेवा कर नुकसानभरपाई कर्ज म्हणून वाटप केलेल्या रुपये १३,७८२.३६ कोटी रकमेचा भांडवली जमेत समाविष्ट आहे. सन २२-२३ करीता भांडवली जमेसाठी रु.९२,१४७.३१ कोटी इतके अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

(४) **महसुली खर्च** - सन २०२१-२२ साठी महसुली खर्चाचे सुधारीत अंदाज रु.३,९२,८५६.९८ कोटी इतके आहेत. सन २२-२३ साठी महसुली खर्चाचे अर्थसंकल्पीय अंदाज रु.४,२७,७८०.१२ कोटी इतके निश्चित केले असून त्यापैकी बांधील महसुली खर्चाचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे-

(रुपये कोटीत)

	वेतन	निवृत्तीवेतन	व्याज प्रदाने
सन २०२१-२२ (सु.अं.)	१,१२,०६२	४८,७७७	४१,२८७
सन २२-२३ (अ.अं.)	१,३१,९८६	५६,३००	४६,७६३

(५) भांडवली खर्च - कोविड साथरोगामुळे आर्थिक परिस्थिती बिकट असूनही सन २०२०-२१ मध्ये प्रत्यक्ष भांडवली खर्च रु. ३२,०२८.५५ कोटी इतका झाला असून भांडवली खर्चाचे सन २०२१-२२ चे सुधारीत अंदाज रु. ६०,६८९.८३ कोटी आहे. राज्याने सन २०२१-२२ मध्ये भांडवली लेखा कार्यक्रमासाठी १००% अर्थसंकल्पीय तरतूद वितरीत करण्याचा निर्णय घेतला आहे. सन २२-२३ करीता रु. ६७,६२४.४३ कोटीचे अर्थसंकल्पीय अंदाज निश्चित केले आहेत.

ग : पुढील मुद्द्यांच्या संदर्भात आर्थिक स्थैर्याचे मुल्यांकन

१. सर्वसाधारणपणे जमा रकमा व खर्च यामधील आणि विशेषतः महसूली जमा रकमा व महसूली खर्च यामधील ताळेबंद :

- १.१. गेल्या दोन वर्षात, राज्याने त्यांचा महसूली खर्च वाढवला आहे कारण कोविड साथीच्या उद्रेकाच्या पार्श्वभूमीवर ही तातडीची गरज होती. साथरोगाचा प्रभाव हळूहळू कमी झाल्याने आणि परिणामी निर्बंध उठवल्यामुळे, नियमित आर्थिक व्यवहार पुन्हा सुरू होत आहेत, परिणामी महसूल संकलनात वाढ झाली आहे. सन २०२२-२३ मध्ये एकूण महसूली जमा रु.४,०३,४२७.२३ कोटी इतकी अपेक्षित धरली असून त्यामध्ये राज्याचा स्वतःचा कर महसूल रु. २,५६,५२५.७१ कोटी जो स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या (२०२२-२३) ७.१६% आहे व केंद्र शासनाचा निव्वळ करातील राज्य हिस्सा रु. ५१,५८७.७५ कोटी इतका आहे जो स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.४४% आहे.
- १.२. करेतर महसूलात सन २०२२-२३ मध्ये रु.२७,१२८.१३ कोटी म्हणजेच सन २०२१-२२ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजाच्या तुलनेत १.७९ % वाढ अपेक्षित आहे. सन २०२२-२३ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार राज्याच्या स्वतःच्या कर महसूलाच्या तुलनेत करेतर महसूलाचे प्रमाण स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या साधारणतः ०.७६% इतके आहे.
- १.३. सन २०२१-२२ मध्ये साथरोगामुळे महसूली जमा व महसूली खर्चाचे गुणोत्तर अर्थसंकल्पीय अंदाजाच्या ९७.३%वरून किंचित घट होऊन ते सुधारीत अंदाजामध्ये ९२.२% झाले आहे.
- १.४. सन २०२२-२३ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजामध्ये सन २०२१-२२ च्या सुधारीत अंदाजाच्या तुलनेत मुद्रांक व नोंदणी शुल्क ८.४७% वाढ गृहीत धरून रु.३२,००० कोटी इतकी कर संकलन अपेक्षित आहे
- १.५. राज्यात वस्तु व सेवा कराच्या संकलनात २०२१-२२ या वित्तीय वर्षाच्या दुसऱ्या तिमाहीत वाढ झाली असून पुढेही वाढ होण्याचा कल दिसत आहे.

१.६. राज्य उत्पादन शुल्काचे संकलनात आर्थिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये २०२१-२२ च्या सुधारीत

अंदाजाच्या तुलनेत खालील सुधारणांमुळे १२.८२% वाढ अपेक्षित धरून अर्थसंकल्पीय अंदाज रु.२२,००० कोटीइतके अंदाजित केले आहेत :-

- देशी दारुवरील उत्पादन शुल्क रु. १३५ प्रूफ लिटर / उत्पादन खर्चाच्या २१३ % वरून रु. १५५ प्रूफ लिटर / उत्पादन खर्चाच्या २२० % पर्यंत वाढवले आहेत.
- राज्याने सर्व प्रकारच्या वाईनच्या बाटल्यांवर प्रति बल्क लिटर उत्पादनावर १० रुपये उत्पादन शुल्क आकारण्याचा निर्णय घेतला आहे.
- इतर राज्यांचे स्पिरीटचे दर विचारात घेऊन परदेशातून आयात केलेल्या स्पिरीट्सवर विशेष शुल्कात सुधारणा केली आहे.
- कोविडमुळे सन २०२१-२२ साठी महाराष्ट्र दारुबंदी अधिनियमांतर्गत अनुज्ञप्ती शुल्कात वाढ करण्यात आली नव्हती. आता दि. ३०.१.२०२२ च्या अधिसूचनेअन्वये सन २०२२-२३ करीता अनुज्ञप्ती शुल्कामध्ये वाढ करण्यात आली आहे.

१.७. पुढील निर्णयामुळे परिवहन विभागाच्या महसुलात घट संभवते :-

- बॅटरीवर चालणाऱ्या वाहनांना करातून १००% माफी देण्यात आली आहे.
- कोविडच्या पाश्चभूमीवर शाळांसाठी वापरण्यात येणाऱ्या वाहनांना दि.१.४.२०२० ते दि.३१.३.२०२२ या कालावधीसाठी १००% करमाफी देण्यात आली आहे.
- केंद्र शासनाने अखिल भारतीय पर्यटक वाहने नियम २०२१ बाबत निर्गमित केलेल्या दि. १.४.२०२१ च्या अधिसूचनेमुळे राज्याच्या महसुलावर विपरित परिणाम संभवतो.
- महाराष्ट्र राज्यामध्ये कॅरॅव्हॅन किंवा कॅंपर व्हॅन म्हणून नोंदणी झालेल्या व पर्यटक घटक म्हणून नोंदणी केलेल्या सर्व मोटार वाहनांना करातून १००% सूट दिली आहे.
- महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाचा संप सुरु असल्याने प्रवासी कराच्या महसुलावर परिणाम संभवतो.

मात्र राज्यात दि.१.१२.२०२१ पासून मोटार वाहन अधिनियमांतर्गत विविध गुन्ह्यांसाठी तडजोड शुल्कामध्ये वाढ करून ती कमीत कमी २ पटीने ते जास्तीत जास्त १० पटीने वाढ करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

१.८. गौण खनिजांच्या महसूल संकलनात सुधारणा करण्यासाठी व सर्व त्रुटी दूर करण्यासाठी वाळू उत्खनन धोरण तर्कसंगत केले आहे.

१.९. महसुली खर्चाच्या सन २०२१-२२ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजाच्या तुलनेत सन २०२१-२२ च्या सुधारीत अंदाजात ३.६०% वाढ झाली आहे.

१.१०. नैसर्गिक आपत्ती - विविध नैसर्गिक आपत्तीमधील बाधित नागरीकांसाठी राज्याकडून सहाय करण्यात आले आहे. त्यापैकी महत्वाच्या बाबी पुढीलप्रमाणे आहे. (दि.३ मार्च २०२२ पर्यंतची आकडेवारी) -

- तौक्ते चक्रीवादळात उच्च-वेगाच्या वाऱ्यांमुळे मे २०२१ मध्ये किनारी भागात असलेल्या जिवित, पशुधनाचे, शेतीपिकांचे, फळबागांचे, घरांचे व सार्वजनिक मालमत्तेचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान झाले त्यासाठी राज्य शासनाकडून रु.१७६.६९ कोटी रुपयांची मदत करण्यात आली आहे.
- मार्च ते मे २०२१ या कालावधीत गारपीट आणि अवकाळी पावसामुळे झालेल्या नुकसानासाठी राज्य शासनाकडून रु. १३०.८४ कोटी निधी देण्यात आला.
- जून ते ऑक्टोबर २०२१ या कालावधील राज्याच्या विविध भागात अतिवृष्टीमुळे शेती पिकावर परिणाम झाला, त्याकरीता राज्याने राज्य आपत्ती निधी व राज्य हिश्यातून बाधित शेतकरी कुटुंबियांना सहाय करण्यात आले आहे.

१.११. मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयानुसार, सरकारने कोविडमुळे मरण पावलेल्यांच्या निकटवर्तीयांना ५०,००० रुपये सानुग्रह अनुग्रह म्हणून मंजूर केले आहेत आणि रु. ६५१.५४ कोटी निधी देण्यात आला.

२. बाजारातून घेतलेल्या कर्जाळ रकमा व भांडवली जमा रकमा यांचा उत्पादक मत्ता निर्माण करण्यासाठी वापर करणे.

बाजारातून घेतलेल्या कर्जाळ रकमा व भांडवली जमेचा उत्पादक मत्ता होण्यासाठी उपयोग करण्यात येणार आहे. त्यासाठी शासनाकडून पायाभूत सुविधांकरीता प्राधान्य देण्यात आले आहे. कोविड-१९ मुळे घातलेल्या निर्बंधामुळे महसुली जमेवर नकारात्मक परिणाम झाला असला तरीही तसेच आरोग्य क्षेत्रावर महसुली खर्च अधिक करावा लागला असला तरीही राज्याने भौतिक आणि सामाजिक पायाभूत सुविधांच्या निर्मितीवर लक्ष केंद्रीत केले आहे. राज्य शासन उत्पादक खर्च वाढविण्यावर

अधिक भर देत आहे ज्यामुळे अर्थव्यवस्थेमधील फॉरवर्ड व बॅकवर्ड साखळी मजबूत होण्यास मदत होणार आहे. परिणामी, रोजगार निर्मिती, उत्पन्नात वाढ आणि अर्थव्यवस्थेला चालना मिळणार आहे. राज्यात अर्थव्यवस्थेमध्ये सर्व क्षेत्रात वाढते औद्योगिकरण, पर्यटन विकास व कृषि उत्पादन वाहतुकीकरीता जलद व सुरक्षित दळणवळण व्यवस्था निर्माण करण्याकडे राज्याचा भर आहे. त्यातील राज्याने हाती घेतलेले काही प्रकल्प पुढीलप्रमाणे आहेत-

२.१. पायाभूत सुविधांसाठी सार्वजनिक बांधकाम विभाग व महाराष्ट्र रस्ते विकास महामंडळामार्फत विविध रस्ते विकास प्रकल्पाद्वारे भरीव भांडवली गुंतवणूक करण्यात येत आहे. जसे की, पुणे शहराभोवतालचा चक्राकार वळणमार्ग (Ring Road) बांधण्याचा प्रकल्प(रु.२६८३९.२९ कोटी रकमेची भांडवली गुंतवणूक), रायगड ते सिंधुदूर्ग सागरी महामार्ग, ग्रामीण पायाभूत सुविधा निधीच्या माध्यमातून रस्ते विकास कार्यक्रम (रु.७८३.०० कोटी रकमेचे कर्ज मंजूर झाले आहे), केंद्र मार्ग निधीतून रस्ते विकास कार्यक्रम, आशियाई विकास बँकेच्या अर्थसहायातून सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अखत्यारीतील रस्त्यांची बांधणी व दुरुस्ती इ. कामे करण्यात येणार आहेत.

२.२. राज्याने मेट्रोचे जाळे, नवी मुंबईला जोडणारी ट्रान्स हार्बर लिंक अशा विविध पायाभूत सुविधांचे प्रकल्पाचे काम हाती घेतले आहेत.

२.३. मुंबई- नागपूर हिंदू हृदय सम्राट बाळासाहेब ठाकरे महाराष्ट्र समृद्धी महामार्ग बांधण्याचा महत्वाकांक्षी प्रकल्प शासनाने हाती घेतला आहे.

नमुना क-२

राजकोषीय धोरणाच्या व्यूहरचनेचे विवरणपत्र

(नियम ७ पहा)

क. राज्याच्या अर्थव्यवस्थेचा दृष्टीकोन व राजकोषीय धोरणाचा एकंदर आढावा :

१. कोविड १९च्या प्रादुर्भावाने महाराष्ट्राच्या तसेच भारताच्या आर्थिक आणि सामाजिक परिस्थितीवर महत्त्वपूर्ण परिणाम झाला आहे, ज्यायोगे अर्थव्यवस्थेच्या क्षमतेची आणि लवचिकतेची चाचणी घेतली आहे. कोविड-१९ ची पहिली लाट सुरु झाल्यानंतर सन २०२१ च्या सुरुवातीस पुनर्जिवित झालेल्या अर्थव्यवस्थेवर पुन्हा एकदा साथरोगाच्या दुसऱ्या लाटेचा परिणाम झाला आणि महाराष्ट्र हे भारतातील सर्वात जास्त प्रभावित राज्यांपैकी एक होते. महाराष्ट्राच्या सर्व भागांमध्ये साथीचा रोग वेगाने आणि तीव्रतेने पसरला, परिणामी अनेक आस्थापनांवर कडक निर्बंध आले. देशांतर्गत अर्थव्यवस्थेत महाराष्ट्राचा वाटा सर्वात मोठा असल्याने त्याचा राज्यावर तसेच देशावर मोठा आर्थिक परिणाम झाला आहे. कोविड १९ च्या दुसऱ्या लाटेच्या प्रभावामुळे सन २०२१ च्या पहिल्या तिमाहीत आर्थिक वाढ लक्षणीयरीत्या कमकुवत होती. तेव्हापासून, राज्याने हाती घेतलेल्या सक्रिय उपाययोजना आणि सुधारणांमुळे तसेच कोविड प्रतिबंधासाठी घातलेले निर्बंध टप्पाटप्प्याने शिथिल करण्यात आल्यामुळे राज्यातील आर्थिक घडामोडींना गती येऊन उत्साहवर्धक कल दिसून येत आहे.
२. तथापि, कोविड साथरोगाशी झुंज देऊन भारतासह सर्व जगातील सावरत असलेल्या अर्थव्यवस्थेवर, सध्या सुरु असलेल्या रशिया-युक्रेन युद्धाचा, नकारात्मक परिणाम होण्याची संभावना आहे. भारताच्या निर्यातीवर तसेच तेल आणि वायूच्या किंमतीत वाढ झाल्यामुळे कच्च्या मालाच्या किंमती आणि ग्राहकोपयोगी वस्तूंवर परिणाम होऊन महागाई वाढण्याची शक्यता आहे.
३. वस्तु व सेवा कर कायदांतर्गत, सदर कायद्याच्या अंमलबजावणीमुळे उद्भवलेल्या कोणत्याही महसुलाच्या नुकसानीची भरपाई, पाच वर्षांसाठी म्हणजेच जून २०२२ पर्यंत राज्यांना देण्यात येणार आहे. साथरोगामुळे झालेल्या आर्थिक परिणामापोटी वस्तु व सेवा कर संकलन कमी झाले व अशा वेळी अधिक नुकसानभरपाईची आवश्यकता निर्माण झाली आहे. वस्तु व सेवा कराच्या नुकसानभरपाई उपकराच्या कमी वसुलीमुळे भरपाई निधीतील संकलन आवश्यकतेपेक्षा कमी होत असल्याने, केंद्र शासनाने, कर्ज घेऊन राज्यांना वाटप केले आहे. त्यापैकी महाराष्ट्रास २०२०-२१ आणि २०२१-२२ आर्थिक वर्षासाठी

अनुक्रमे रुपये ११,९७७ कोटी आणि रुपये १३,७८२.३६ कोटी निधी वस्तु व सेवा कर नुकसानभरपाई कर्ज म्हणून वाटप केले आहे. त्याचे दायित्व केंद्र शासनाचे आहे.

४. या वित्तीय वर्षात राज्यातील काही भागात झालेल्या अतिवृष्टी, चक्रीवादळ, अवकाळी पाऊस व गारपीट यामुळे शासनाने बाधित शेतकरी व त्यांच्या कुटुंबियांना सामान्य स्थितीत आणण्यासाठी मदत दिली आहे.
५. राज्य पायाभूत सुविधा आणि दळणवळण प्रकल्पांवर लक्ष केंद्रित करत आहे, ज्याचे मध्यम ते दीर्घकालीन आर्थिक वाढ आणि रोजगार निर्मिती हे दूरगामी परिणाम आहेत.

ख. आगामी वित्तीय वर्षाचे राजकोषीय धोरण व व्यूहरचनात्मक प्राधान्यक्रम धोरण

कर संकलन वाढवण्यासाठी आणि अंमलबजावणी यंत्रणा मजबूत करण्यासाठी पावले उचलली जातील. आरोग्य आणि भांडवली नियतव्यय वाढविण्यावर अधिक भर देऊन खर्चाचे संनियंत्रण करणे, परिमाण करण्यायोग्य भौतिक साध्य आणि फलनिष्पत्ती हे खर्च व्यवस्थापन धोरणाचे उद्दिष्ट आहे. संसाधनांचा प्रभावी वापर करून उत्पादक कामे होतील याची खात्री करणे तसेच पुरेसे संसाधन देऊन अपूर्ण प्रकल्प पूर्ण करणे यावर भर देण्यात येईल.

(१) कर विषयक धोरण- भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांनी करतेर महसुलाचे दर वाढवण्याचा सल्ला दिला आहे. याअनुषंगाने अनेक वर्षांपासून सुधारित न केलेले कर आणि करेतराचे दर वाढविण्यास प्राधान्य दिले जाईल. याशिवाय, महसुलाच्या थकबाकीच्या वसुलीवर लक्ष केंद्रित केले जाईल आणि करचुकवेगिरीच्या प्रकरणीही काटेकोरपणे दक्षता घेतली जाईल. विलंब शुल्क/व्याज आकरणीच्या दीर्घकाळ थकीत असलेल्या रकमांबाबत अभय योजना राबवून मूळ कर वसूल करून महसुलात वाढ करण्याबाबतचा विचार केला जाईल.

कर प्रशासन सुलभ करण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करणे हे कर धोरणाचे मुख्य उद्दिष्ट असेल. तंत्रज्ञानाच्या वापरामुळे कर संकलनाची कार्यक्षमता वाढेल तसेच लेखापरीक्षण आणि अंमलबजावणीच्या उपाययोजना सक्षम होतील. राज्याने इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने देयके प्राप्त करण्याचा निर्णय घेतला आहे. त्यानुसार राज्य सर्व कर आणि करेतर संकलनाचे व्यवहार शासकीय जमा लेखा प्रणालीवर (GRAS- Government Revenue Accounting System) आणण्यासाठी प्रयत्न करत आहे.

(२) **खर्च धोरण** - राज्याच्या विकासाच्या गरजांसाठी आगामी वर्षामध्ये प्राधान्य क्षेत्रातील खर्चात वाढ करणे आवश्यक आहे. महसूल खर्च आटोक्यात ठेवण्यासाठी सार्वजनिक कर्जाचे कार्यक्षम व्यवस्थापन, खर्चाचा प्राधान्यक्रम, इतर अनेक अर्थव्यवस्थेच्या उपाययोजना राबविण्याचा राज्य सातत्याने प्रयत्न करत आहे. तथापि, विशेषतः आरोग्य व शिक्षण यांसारख्या सामाजिक क्षेत्रातील सेवांच्या वितरणामध्ये महसुली खर्चाचे प्रमाण जास्त असते यावर लक्ष देणे आवश्यक आहे.

मर्यादित संसाधनांचे प्रभावीपणे व्यवस्थापन करण्यासाठी आणि राज्याच्या विकासात्मक गरजांकडे वळविण्यासाठी विविध योजनांतर्गत देण्यात येणाऱ्या अनुदानांबाबत पुनर्आढावा घेणे आवश्यक आहे. जेव्हा कार्यान्वित करणारी यंत्रणा प्रभावी आणि सक्षम असेल तेव्हाच विकास कार्यक्रम अपेक्षित परिणाम देईल. यासाठी खर्चावर संनियंत्रण ठेवण्यासाठी राज्य खालील उपाययोजना करत आहे:-

- २.१ **डीबीटी:** शासनाच्या विविध योजनांद्वारे लाभार्थ्यांना दिला जाणारा लाभ, आधार प्रणालीशी संलग्न करून लाभार्थ्यांच्या खात्यांवर लाभाचे थेट हस्तांतरण करणे.
- २.२ **सिंगल नोडल एजन्सी (SNA) आणि सिंगल नोडल खाते :** PFMS (Public Financial Management System) प्रणालीअन्वये केंद्र पुरस्कृत योजनेअंतर्गत राज्यांना देण्यात आलेल्या निधीची उपलब्धता आणि वापर यावर चांगल्या प्रकारे संनियंत्रण करण्याच्या उद्देशाने SNA कार्यान्वित करण्यात येत आहे. हे खाते वेळेत वितरणाची सुनिश्चिती करेल आणि अशा प्रकारे संसाधनाचा निष्क्रिय नावापर ठेवणे टाळेल.
- २.३ **ई-कुबेर :** केंद्र सरकार, राज्य सरकार आणि सार्वजनिक बँकांच्या जमा आणि प्रदान व्यवहारांसाठी भारतीय रिझर्व्ह बँकेने ई- कुबेर ही सर्वसमावेशक, एकसमान विकसित केलेली संगणक प्रणाली आहे. देयकांना विलंब होऊ नये यासाठी अधिदान लेखा कार्यालय, मुंबई व कोषागार कार्यालय, नागपूर यांच्याकडून होणारी सर्व प्रकारची प्रदाने आहरण व संवितरण अधिकारी यांच्या थेट खात्यात तसेच निवृत्तीवेतन धारकांचे प्रथम प्रदान व मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदान यांची प्रदाने त्यांच्या संबंधित बँक खात्यात ई कुबेर प्रणालीद्वारे जमा करण्यात येत आहेत. १ प्रदानांसाठी ई-कुबेर प्रणाली राज्यातील सर्व जिल्ह्यांमध्ये टप्प्याटप्प्याने लागू करण्यात येणार आहे.

- (३) शासकीय ऋण उभारणी, शासकीय कर्ज वितरण व शासनाने केल्या गुंतवणूका - कार्यक्षम कर्ज व्यवस्थापनाद्वारे वित्तीय सुधारणांची प्रक्रिया सक्षम करण्यात आली आहे, ज्यामुळे कर्ज साठ्यावरील सरासरी व्याज खर्चात घट झाली आहे. तथापि, पायाभूत सुविधांच्या विकासांमुळे, सरकारी कर्ज वाढली आहेत आणि आर्थिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये आणखी वाढ संभाव्य आहे.
- ३.१ राज्य शासनाच्या एकूण कर्जाचे, राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण २५% च्या आत ठेवणे आवश्यक आहे. सन २०२०-२१ (प्रत्यक्ष) नुसार राज्यावरील संचित दायित्वाचे राज्य स्थूल उत्पन्नाशी प्रमाण १९.१४% आहे. सन २२-२३ मध्ये साधारणतः १८.८४% इतके कर्ज अपेक्षित आहे. (२५ % ऋणाच्या मर्यादेत)
- ३.२ सन २०२१-२२ (सु.अ.) नुसार कर्जावरील व्याजाचे महसूली जमेशी प्रमाण ११.४०% अपेक्षित आहे. सन २२-२३ च्या अर्थसंकल्पीय अंदाजानुसार हे प्रमाण ११.५०% इतके (कमी/अधिक) राहणे अपेक्षित आहे.
- ३.३ कर्ज व्यवस्थापनांतर्गत व्याजाच्या रकमा कमी करण्यासाठी विविध उपाययोजना करण्यात येत आहे जसे की, दीर्घ मुदतीच्या कर्ज रोख्यांबरोबरच अल्प मुदतीचे कर्ज रोखे उभारणी करण्यात येत आहे तसेच जुन्या कर्ज रोख्यांची पुनर्विक्री करण्यात येत आहे.
- ३.४ भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या सल्ल्याने, राज्य शासन शिल्लक रकमा १४ दिवसीय तसेच ९१ दिवसीय ट्रेझरी बिल्स मध्ये गुंतवणूक करते. रोकड व कर्जाचे व्यवस्थापन योग्य प्रकारे केल्याने राज्याचा कर्जाचा भार कमी होण्यास मदत होत आहे.
- ३.५ कोविड-१९ चा केंद्र व राज्य सरकारच्या महसुलावर झालेला परिणाम विचारात घेऊन केंद्र शासनाने सन २०२१-२२ करीता स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १% अतिरिक्त कर्ज उभारण्यास परवानगी दिली आहे. सदर सुविधा मिळण्यासाठी राजकोषीय उत्तरदायित्व व अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन नियमामध्ये सन २०२१-२२ या आर्थिक वर्षाकरीता, राज्याचे राजकोषीय तूट स्थूल राज्य उत्पन्नाचे उद्दीष्ट ३ टक्क्यावरून ४ टक्के करण्याची सुधारणा करण्यात आली आहे.

(४) आकस्मिक व इतर दायित्वे

राज्य घटनेच्या २९३ अनुच्छेदान्वये राज्य शासन विविध शासकीय उपक्रम / महामंडळ/सहकारी संस्था यांना वित्तीय संस्थांमार्फत कर्ज उभारणीकरीता शासन हमी देत असते. सदर संस्थांकडून कर्जाची परतफेड वेळेत न झाल्यास शासन हमी अवाहनीत होऊन शासनाला उर्वरीत कर्जाची परतफेड करावी लागते. अशा प्रकारच्या आकस्मिक दायित्वाचा राज्याच्या महसूली खर्चावरील अतिरिक्त भार कमी करण्याकरीता हमी विमोचन निधी स्थापन करण्यात आला आहे.

ग. धोरणांतील बदलांची कारणमिमांसा - राज्याचे धोरण बदलाची कारणे -

१. पायाभूत सुविधांचा विकास
२. नैसर्गिक आपत्तीची वाढलेली वारंवारता
३. वस्तु व सेवा कर (राज्यांना नुकसान भरपाई) अधिनियम २०१७ नुसार राज्यांना वस्तु व सेवा कराच्या अंमलबजावणीमुळे राज्याच्या महसुलात झालेली नुकसान भरपाई केंद्र सरकारकडून सन २०१५-१६ आधारभूत वर्ष धरून ५ वर्षांच्या कालावधीपर्यंत १४ टक्के वार्षिक वृद्धी गृहित धरून भरपाई करण्याची तरतूद आहे. त्यानुसार केंद्र शासनाकडून राज्यास दि.१ जुलै २०१७ पासून मिळणारी वस्तु व सेवा कराच्या नुकसान भरपाईची ही जून, २०२२ पर्यंतच मिळणार आहे.

घ. राजकोषीय धोरणांचे मुल्यमापन

राज्यात उच्च सामाजिक-आर्थिक आणि शाश्वत विकास साधण्यासाठी पायाभूत सुविधा, कृषी, उद्योग, शिक्षण, आरोग्य, पर्यटन आणि मानवी भांडवलाच्या विकासावर राज्याचा भर राहिल. अर्थव्यवस्थेत सुधारणा होत राहिल अशी अपेक्षा आहे.

प्रकटन

नियम ॢ (१) (क) पहावा

सन २०२१-२२ मध्ये लेखांकन मानके, धोरणे व विहित राजकोषीय निर्देशकांच्या संगणना पध्दतीमध्ये कोणतेही महत्वाचे बदल करण्यात आलेले नाहीत.

नमुना ख - १

[नियम ८ (१)(ख) पहा]

निर्धारित केलेला परंतु वसूल न झालेला कर महसूल (मुख्य कर) (२०२०-२१)

(रुपये कोटीत)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	विवादास्पद रकमा					निर्वादा रकमा					एकूण बेरीज (७+१२)
		१ वर्षापेक्षा अधिक परंतु २ वर्षापेक्षा कमी	२ वर्षापेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षापेक्षा कमी	५ वर्षापेक्षा अधिक परंतु १० वर्षापेक्षा कमी	१० वर्षापेक्षा अधिक	एकूण (३ ते ६)	१ वर्षापेक्षा अधिक परंतु २ वर्षापेक्षा कमी	२ वर्षापेक्षा अधिक परंतु ५ वर्षापेक्षा कमी	५ वर्षापेक्षा अधिक परंतु १० वर्षापेक्षा कमी	१० वर्षापेक्षा अधिक	एकूण (८ ते ११)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
००२८	व्यवसाय, व्यापार आणि रोजगार यावरील कर	०.१०	४.२६	१.७२	१.९५	८.०३	२.८१	१४.८१	१.६८	२.२५	२१.५५	२९.५८
००४०	मोटर स्पिरीट व वंगण यावरील करांसह विक्रीकर/मुल्यावर्धित कर (वॅट)	९२२९.११	२६०४९.०२	९९५०.९२	१२७३६.७४	५७९६५.७९	११६९२.९१	१०२६०.२२	५१४५.२०	४२३६.७३	३१३३५.०६	८९३००.८५
००४०	केंद्रीय विक्रीकर	३४६०.५९	८३७७.४३	३४५५.१४	२३०९.६१	१७६०२.७७	३६०८.५३	२७७०.४१	१३८४.०२	१००४.१८	८७६७.१४	२६३६९.९१
००४५	बैनीच्या वस्तूवरील कर	८.१६	३८.४८	०.०६	५.४५	५२.१५	१०.९१	१४.१८	०.५३	१.७४	२७.३६	७९.५१
००४२	प्रवेश कर	०.२०	०.०९	०.६४	१.०९	२.०२	३८.२५	५७.१९	२६.११	३१६.९४	४३८.४९	४४०.५१
००२९	जमीन महसूल	१३९.५१	२४४.२०	२६.०९	११९.५२	५२९.३२	३०.२३	३८.६३	७५.७४	८४.६५	२२९.२५	७५८.५७
००३०	मुद्रांक व नोंदणी फी	३५३.३१	७५७.४९	३५८.७३	१८८.६४	१६५८.१७	२८१.८६	२५८.२८	३६६.६३	७६.६३	९८३.४०	२६४१.५७
००४५	करमणूक कर	१५७३.४४	३४०४.८२	७९.४५	२५३.८६	५३११.५७	१४.२०	१८९.३३	१०९.९३	०.३९	३१३.८५	५६२५.४२
०८५३	गौण खनिजे, इत्यादी	६०७०४.८०	६२८.४१	१५५.६०	८८.३०	६१५७७.११	८०२.१२	१४७२.४९	६०२.३५	४८१.७५	३३५८.७१	६४९३५.८२
०८५३	मुख्य खनिजे	०.००	०.०६	१.२८	०.३१	१.६५	२५.५९	०.००	०.००	१.२६	२६.८५	२८.५०
००३९	राज्य उत्पादन शुल्क	०.३६	२३.१८	०.३५	६.३१	३०.२०	०.००	०.२७	०.५५	०.०६	०.८८	३१.०९
००४१	वाहनांवरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१९४.९८	१७४.८१	१७७.४८	६५.४८	६१२.७५	६१२.७५
००४२	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	९.१९	११७०.४६	११७९.६५	११७९.६५
००४३	विद्युत शुल्क	०.००	०.००	०.००	६२४.२३	६२४.२३	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	६२४.२३
०००६	राज्य व वस्तु सेवा कर	३०.००	०.००	०.००	०.००	३०.००	५४.००	०.००	०.००	०.००	५४.००	८४.००
	एकूण	७५४९९.५८	३९५२७.४४	१४०२९.९८	१६३३६.०१	१४५३९३.०१	१६७५६.३९	१५२५०.६२	७८९९.४१	७४४२.५२	४७३४८.९४	१९२७४१.९६

टीप :- वर्ष २०२०-२१ च्या मार्च महिनाअखेरच्या आकडेवारीनुसार अदत्त रक्कम

नमुना ख-२

[नियम ८ (१) (ख) पहा]

करेतर महसुलाची थकबाकी (२०२०-२१)

(रुपये कोटीत)

प्रधान शीर्ष	वर्णन	विभाग	० ते १ वर्ष	१ ते २ वर्ष	२ ते ५ वर्ष	५ वर्षांपेक्षा अधिक	एकूण (४ ते ७)
१	२	३	४	५	६	७	८
	(क) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा						
००४९	(एक) व्याजाच्या जमा रकमा		८९.१७	-१२०.७८	३६९.८५	८५४.३४	१,१९२.५८
	क) विभागीय वाणिज्य उपक्रमांकडून	सहकार	८४.४५	-१२५.५०	३६१.८९	३७२.२९	६९३.१३
	ख) सार्वजनिक क्षेत्र व इतर उपक्रमांकडून	पाणी पुरवठा विभाग	४.७२	४.७२	७.९६	१७७.१४	१९४.५४
		कृषि मत्स्यव्यवसाय	०.००	०.००	०.००	३०४.९१	३०४.९१
००५०	(दोन) लाभांश व नफा		०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	(ख) सर्वसाधारण सेवा						
००५५	पोलीस जमा रकमा	गृह विभाग	३९.३०	४५.८४	२७७.१२	३३१.३३	६९३.५९
००५६	तुरुंग जमा रकमा	गृह विभाग	१.८१	३.५५	३.२८	९.४७	१८.११
००५८	लेखनसामग्री व मुद्रण	उद्योग	१९.६६	१०९.९२	२२.३१	४३.५३	१९५.४२
००५९	सार्वजनिक बांधकामे	सा. बां. वि.	०.०२	०.०२	०.१८	०.४८	०.७०
	(ग) आर्थिक सेवा						
०४०६	वनीकरण व वन्यजीवन	वन विभाग	०.११७	०.१०६	०.२२३	१.५५६	२.००
०४२५	सहकार	सहकार व वखोद्योग	१०.६१	२३.३४	२४.७४	६२.८७	१२१.५६
०७०१	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	जलसंपदा	१४१.३९	४५५.५२	४३३.४५	१,५१४.१४	२,५४४.५०
०८५३	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय	उद्योग	०.००	०.००	१.०३	१०.९२	११.९५
०८५३	उद्योग (स्वामित्वधन जमा रकमा)	महसूल	०.२८	९५.३०	१६.६१	२७.६३	१३९.८२
०८०१	वीज (इतर जमा रकमा)	जलसंपदा	६०७.५९	८०१.८३	१,२६८.६६	६४९.८३	३,३२७.९१
	(घ) इतर जमा रकमा (सामाजिक सेवा)						
०२३०	कामगार व सेवोयोजन	कामगार विभाग	०.०१	०.०१	०.००	०.००	०.०२
	एकूण (क+ख+ग+घ)						
			९०९.९६	१,४१४.६६	२,४१७.४५	३,५०६.१०	८,२४८.१६

नमुना ख - ३

{नियम ८ (१) (ग) पहा}

शासनाने दिलेली हमी

(रुपये कोटीत)

अ.क्र.	विभागाचे नांव	२०२०-२१ वर्षाच्या प्रारंभीची अवतत रक्कम	२०२०-२१ वर्षभरात पडलेली भर		२०२०-२१ वर्षात वागळलेल्या रकमा (मागणी केलेल्या रकमां व्यतिरिक्त)	२०२०-२१ वर्षात आवाहनीत रक्कम		२०२०-२१ वर्ष अखेरीस अवतत असलेली रक्कम	२०२०-२१ वर्षाअखेर एकूण हमीच्या नोंदी	हमी बदलचे कमिशन किंवा फी	
			४ अ	४ ब		दिलेली	न दिलेली			२०२०-२१ वर्षांमधील प्राप्य रक्कम	२०२०-२१ वर्षातील प्राप्त रक्कम
१	२	३			५	६	७	८	९	१०	११
१	नगर विकास विभाग	१९०१६.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	१९०१६.००	४		
२	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	१३३७९.६५	०.००	३४७.३२	७२६.९७	०.००	०.००	१३०००.००	१०		
३	सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग	४८४७.२५	३०१६.३०	४५०.६८	२५३९.०५	०.००	०.००	५७७५.१८	२२८		
४	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	२८००.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	२८००.००	१		
५	पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग	४७९.७८	०.००	०.००	९.९८	०.००	०.००	४६९.८०	१५९		
६	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	४०८.१३	०.००	१३.२०	२०.५५	०.००	०.००	४००.७८	१६	३५०२.५०	२.६६
७	जलसंपदा विभाग	५२.८३	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	५२.८३	१		
८	अल्पसंख्याक विकास विभाग	३०.९२	०.००	०.००	२.२४	०.००	०.००	२८.६८	३		
९	आदिवासी विकास विभाग	५०.१८	०.००	०.३४	३८.५१	०.००	०.००	१२.०१	१		
१०	इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग *	११४.३३	०.००	१.०४	९०.७१	०.००	२०.२६	२४.६६	९		
११	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग (उद्योग) @	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०		
	एकूण	४११७९.०७	३०१६.३०	८१२.५८	३४२८.०१	०.००	२०.२६	४१५७९.९४	४३२	३५०२.५०	२.६६

टीप:-

१. वरील माहिती ही संबंधित विभागांनी दिलेल्या तसेच वित्त विभागाकडे उपलब्ध असलेल्या माहितीवर आधारित आहे

२. सन २०२०-२१ या वर्षामध्ये व्याजामुळे भर पडलेल्या रकमा स्तंभ क्र.४ ब मध्ये अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत.

*- दि महाराष्ट्र स्टेट को ऑपरेटिव्ह हाउसिंग फायनान्स कॉर्पोरेशन लिमिटेड ची शासन हमी सन २०१३-१४ मध्ये आवाहनीत झाली आहे. याबाबत रक्कम रु. २०.२६ कोटीची प्रतिपुर्ती करावयाची बाकी आहे.

@- महाराष्ट्र राज्य वित्तिय महामंडळ यांचेकडून रु.१५०.१७ कोटी हमी शुल्क येणे प्रलंबित आहे.

नमुना ख - ४

[नियम ८ (१)(घ) पहा]

कर्मचाऱ्यांची संख्या व वेतनावरील खर्च यांचे विवरणपत्र (२०२०-२१)

कर्मचाऱ्यांचा प्रवर्ग	कर्मचाऱ्यांची संख्या	वेतनावरील खर्च (रुपये कोटीत)
१	२	३
क) शासन	४९७७८६	३४७५८.००
ख) शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था	७९०५७४	५७६१०.४४
ग) सार्वजनिक क्षेत्रातील युनिटे	२०७१३४	१३९१३.१३
एकूण (क+ख+ग)	१४९५४९४	१०६२८१.५७

टीप - १) वरील माहिती वर्ष २०२०-२१ च्या मार्च अखेरीच्या आकडेवारीनुसार आहे.

२) आकडेवारी अस्थायी आहे.

नमुना ख - ५
(नियम ८ (१)(ड) पहा)
शासकीय खर्चाचे विवरणपत्र

(रुपये कोटीत)

बाबीचे लेखाशीर्ष	खर्चाची बाब	मागील वर्ष प्रत्यक्ष (२०२०-२१)	चालू वर्ष (सुधारित अंदाज) (२०२१-२२)	आगामी वर्ष (अर्थसंकल्पीय अंदाज) (२०२२-२३)
१	२	३	४	५
१	वेतन	३६६२०.५२	४३९७५.०३	५४००५.३०
२	मजूरी	२८६८.११	३१२८.३४	२६३७.३०
३	अतिकालीन भत्ता	१८.२८	२७.८६	३६.७३
४	निवृत्तीवेतन विषयक खर्च	४११९४.२९	४८७७७.२८	५६२९९.८३
५	बक्षिसे	३२.९५	७५.६२	११३.९७
६	दूरध्वनी, वीज	२८७.५०	५६२.३०	५५९.८६
१०	कंत्राटी सेवा	५११.६४	१६८९.२५	१५०७.२५
११	देशांतर्गत प्रवास खर्च	११७.१६	३७२.३५	४६०.४५
१२	विदेश प्रवास खर्च	०.००	३.४३	५.७६
१३	कार्यालयीन खर्च	१९१३.१९	२६४७.७२	१८५९.७७
१४	भाडेपट्टी कर	२५०.२७	५१४.९०	५०५.७७
१५	स्वामित्वधन	०.००	०.००	०.००
१६	प्रकाशने	४.९१	१७.७६	२८.५४
१७	संगणक खर्च	२०४.८३	४७३.५५	७९८.२४
१८	सुट्टीच्या दिवसाची भरपाई	२०.३४	३८.३४	५१.२०
१९	आहार खर्च	१९७९.२८	२५६४.५५	२२३७.७८
२०	इतर प्रशासकीय खर्च	६०.६५	३६६.०८	५१३.२६
२१	साहित्य व पुरवठा	८८९०.८१	१२४३६.४२	१५५०५.२७
२२	शस्त्रे व दारुगोळा	१.०९	५९.३४	८०.७८
२४	पेट्रोल व तेल वंगण	१७२.२५	२४३.९४	३३२.१९
२५	पोषाख व तंबू	२४.३३	१४७.१६	१९९.६५
२६	जाहिरात व प्रसिध्दी	८०.४६	३४३.८५	७१८.४४
२७	गौण बांधकामे	३४०५.९७	६७६३.६५	६७४०.१४
२८	व्यावसायिक सेवा	३५१.९६	६६५.६६	५३६.०४
२९	दुध खरेदी	११२.३३	१७३.६४	१६७.३८
३०	इतर कंत्राटी खर्च	०.०२	६०.३२	८०.४८
३१	सहाय्यक अनुदाने (वेतनतर)	६८९२९.४३	१०८९४४.४०	१२१०२३.८६
३२	अंशदाने (वेतनेतर)	२१३१.०९	४६३५.९०	६२३०.०३
३३	अर्थसहाय्य (वेतनेतर)	४०८६१.५८	३३७८४.३३	२८११०.८६
३४	शिष्यवृत्त्या/विद्यावेतन	२६३०.७८	७५१३.२९	६४६४.१२
३५	भांडवली मत्ता निर्माण करण्यासाठी सहाय्यक अनुदान	११०४.४०	२१९७.६२	३२२९.०४
३६	सहाय्यक अनुदाने (वेतन)	६१०४५.३२	६५९८३.७१	७४९८८.४३
४१	गुप्त सेवा खर्च	९.०३	२३.१५	२३.९०
४२	ठोक तरतूद	०.००	०.००	५४४४.४७
४३	निलंबन	०.००	०.००	०.००
४५	व्याज	३७५५७.५९	४१८९६.२६	४७३७३.७५
५०	इतर खर्च	८५११.३१	१३०१६.२३	१०६७२.४६
५१	मोटर वाहने	९९.७९	१८२.५६	२४२.९८
५२	यंत्रसामुग्री व साधनसामुग्री	७४९.७४	१४३०.६६	१५९७.१३
५३	प्रमुख बांधकामे	१४७७१.२१	३२५७१.५४	३२७३१.१४
५४	गुंतवणूक	१०२१८.५६	१७०२७.३५	१९२३४.०३
५५	कर्ज व आगाऊ रकमा	३३४१.८५	७९२८.९२	३९१४.०५
५६	कर्जाची परतफेड	५७५८६.५५	४३०९१.१५	५३००२.९७
५७	पशुधन	५.७३	८.८६	६.१५
६०	इतर भांडवली खर्च	१८.७५	४०.०१	२१०.९५
६३	आंतर लेखा हस्तांतरणे	६५५५.६१	८११८.४५	७५६३.६९
६४	निलंबित हानी	०.००	०.००	०.००
७२	दुरुस्ती व देखभाल	१९.९८	२०.५२	२५.२६
	एकूण बेरीज	४१५२७१.४४	५१४५४३.२५	५६८०७०.६३
७०	वजा वसुली	१५०४६.५९	१७९०५.२८	१९६६३.१०
	निव्वळ बेरीज	४००२२४.८५	४९६६३७.९८	५४८४०७.५२

नमुना ख - ६

[नियम ८ (१)(च) पहा]

शासनाची वेगवेगळ्या प्रकारची दायित्वे

(रूपये कोटीमध्ये)

अ. क्र.	प्रकार	वर्षाच्या आरंभीच्या अदत्त रक्कमा		आर्थिक वर्षामध्ये उभारलेली रक्कम		आर्थिक वर्षामधील परतफेड / विमोचन		वर्षा अखेरीस अदत्त रक्कमा	
		मागील वर्ष प्रत्यक्ष रक्कमा (२०२०-२१)	* चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०२१-२२)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष रक्कमा (२०२०-२१)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०२१-२२)	मागील वर्ष प्रत्यक्ष रक्कमा (२०२०-२१)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०२१-२२)	* मागील वर्ष प्रत्यक्ष रक्कमा (२०२०-२१) (३+५-७)	चालू वर्ष सुधारीत अंदाज (२०२१-२२) (४+६-८)
{१}	{२}	{३}	{४}	{५}	{६}	{७}	{८}	{९}	{१०}
१	केंद्राकडून घेतलेली कर्जे	६४२०.१४	२०४४५.५३	१४९९६.४०	१६६२६.६४	९७१.०१	१२१५.४४	२०४४५.५३	३५८५६.७३
२	राष्ट्रीय अल्पबचत निधीला (NSSF) विक्री केलेले विशेष कर्जोरोखे	५४७५४.८२	४९३७४.११	०.००	०.००	५३८०.७१	५३८०.७१	४९३७४.११	४३९९३.४०
३	वित्तीय संस्था / बँका यांच्याकडून घेतलेली कर्जे	१६९३५.१७	१९१९९.४६	३३६१.३४	५६६८.००	१०९७.०५	१४८५.३०	१९१९९.४६	२३३८२.१६
४	बाजारातून घेतलेली कर्जे	२८९४४२.२७	३३९४६२.६७	६८९९८.९१	७५०००.००	१८९७८.५१	२७९५९.७५	३३९४६२.६७	३८६५०२.९२
५	आर्थोपाय रक्कमा / भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून घेतलेला अधिकर्ष (ओव्हरड्राफ्ट)	०.००	०.००	३११५९.२६	७०५०.००	३११५९.२६	७०५०.००	०.००	०.००
६	भविष्य निर्वाह निधी इत्यादी	२७४५०.४०	२८१९०.२९	५२६०.०६	७३१७.००	४५२०.१७	५२५२.००	२८१९०.२९	३०२५५.२९
७	राखीव निधी	५६०६४.४२	६२३९६.०६	१८९५६.८९	२१३९२.७५	१२६२५.२५	३१४१९.००	६२३९६.०६	५२३६९.८१
८	अर्थसंकल्पात अंतर्भूत नसलेली कर्जे	५०.५०	१९.४०	०.००	०.००	३१.१०	०.००	१९.४०	१९.४०
९	इतर दायित्वे	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
	एकुण	४५१११७.७२	५१९०८७.५२	१४२७३२.८६	१३३०५४.३९	७४७६३.०६	७९७६२.२०	५१९०८७.५२	५७२३७९.७१

नमुना ख - ७
[नियम ८ (१)(छ) पहा]
अदत्त संकीर्ण दायित्वे

(रुपये कोटीत)

बाबींचे वर्णन	विभागाचे नांव	वर्ष अखेरीच्या अदत्त रकमा (वर्ष २०२०-२१)
१	२	३
क) प्रमुख बांधकामे, कंत्राटे व पुरवठा	जलसंपदा विभाग	२४६.१४
	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	४०२६७.६०
	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग	१५२.८०
	(वने) महसूल व वन विभाग	१७५.००
	एकूण	४०८४१.५४
ख) पंचायत राज संस्थांसह विविध संस्थांना देय असलेल्या अनुदानाची थकबाकी	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	०.४४
	एकूण	०.४४

टीप - केवळ प्रत्येकी १ कोटी रुपयांवरील प्रमुख बांधकामे व कंत्राटे

नमूना ख - ८

[नियम ८ (१)(ज) पहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंतवणूकांचे प्रकार (खर्च)

अ.क्र.	क्षेत्र	निर्देशक	युनिटांचे वर्णन	२०२०-२१ या वर्षात खर्च केलेली एकूण रक्कम (रुपये लाखात)	२०२०-२१ या वर्षातील एकूण युनिटे	२०२०-२१ या वर्षातील प्रती युनिट खर्च झालेली रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	रस्ते (सा बां वि)	प्रती युनिट रस्त्याकरीता खर्च केलेली रक्कम	रु. (लाख)/ रस्ते किलोमीटरमध्ये				
		डांबरीकरण : नवीन बांधकाम		३८६७८५.३३	३०३२.१७ रस्ते कि.मी.	रु. १२७५६ लाख/रस्ते कि.मी.	
		केवळ डांबरीकरण		*१५७.०६५	*१०४१.७७ रस्ते कि.मी.	*रु. ०.१५ लाख/रस्ते कि.मी.	
				३१७१३.६५	७०१८.६४ रस्ते कि.मी.	रु. ४४.४१ लाख/रस्ते कि.मी.	
				*०.००	*०.००	*०.००	
२		खडी मुरमाचा रस्ता		२०७७.१८	८८.२० रस्ते कि.मी.	रु. २३.५५ लाख/रस्ते कि.मी.	
				*३६४.९३	*५०६.५४ रस्ते कि.मी.	*रु. ०.७२ लाख/रस्ते कि.मी.	
३		सिमंट कोंक्रीटकरण		४८५४६.६५	१६५.९४ रस्ते कि.मी.	रु. २९२.३६ लाख/रस्ते कि.मी.	
				*२४.७२	*६.४१७ रस्ते कि.मी.	*रु. ३.८५२ लाख/रस्ते कि.मी.	
४	इमारती (सा बां वि)	वापरयोग्य केलेल्या नवीन इमारती क्षेत्रासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	रु. (लाख)/वोरसमीटर	२६३९०.०६	११२२९८.१२ चौ.मी.	रु. २३५०० रुपये/ चौ.मी.	
				*९६५.५	*७५०६.५२ चौ.मी.	*रु. ०.१२८ लाख/ चौ.मी.	
५	पाटबंधारे (जलसंपदा विभाग)	निर्माण केलेल्या अतिरिक्त जलसाठ्याच्या प्रती युनिटसाठी खर्च केलेली रक्कम	रु. (लाख)/ दशलक्ष घन मीटर	५३२४६.१३	१३७.४२ दशलक्ष घनमीटर	रु. ३८७४.७९ लाख/ दशलक्ष	अतिरिक्त पाणी साठा निर्मिती दशलक्ष घन मीटर मध्ये
		तामक्षेत्र वाढविण्यासाठी प्रती युनिट खर्च केलेली रक्कम	रु. (लाख)/ हेक्टर	*१५.६४	*४५ दशलक्ष घनमीटर	* रु.०.३४७ लाख/ दशलक्ष	
			रु. (लाख)/ हेक्टर	८७९०४६.६२	१०४४२४ हेक्टर	रु. ८.४२ लाख/हेक्टर	तामक्षेत्रातील वाढ हेक्टर मध्ये
				*०.००	*०.००	*०.००	
७	पाणलोट क्षेत्र (मृद व जलसंधारण विभाग) जलसुक्ष शिवार अभियान	काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांपैकी पूर्ण झालेल्या पाणलोट क्षेत्रावर प्रति युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम सन २०१५-१६ पासून	रु./पूर्ण झालेली पाणलोट क्षेत्रे निवडण्यात आलेली गावे २२५८६ व १०० टक्के पूर्ण करण्यात आलेली गावे २०४४४	०.००	०.००	०.००	जलसुक्ष शिवार अभियान ही योजना सन २०१५-१६ ते २०१८-१९ पर्यंत चालविण्यात आली. यामध्ये एकूण २२,५८६ गावे निवडण्यात आलेली असून त्यामधील ६,३२,८९६ मृद व जलसंधारणाची कामे पूर्ण झालेली आहेत. याकरीता एकूण रु.९७३,१३२.०० लाख खर्च झालेला आहे. योजना मागे मार्च-२०२० अखेर सुरुवात आली आहे.
८	पाणलोट क्षेत्र (मृद व जलसंधारण विभाग) आदर्शगाव विकास कार्यक्रम पाणलोट क्षेत्र	काम चालू असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांपैकी पूर्ण झालेल्या पाणलोट क्षेत्रावर प्रती युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	रु./पूर्ण झालेली पाणलोट क्षेत्रे	०.००	०.००	०.००	
		युनिट खर्च करण्यात आलेली रक्कम	रु./काम चालू असलेली पाणलोट क्षेत्रे	*४८६.१६	*६२३ पाणलोट क्षेत्रे	*रु. ०.७८ लाख/ पाणलोट क्षेत्र	
				८७.८७	१४ गावे	रु. ६.२८ लाख/गाव	गाव हा घटक धरून कामे केलेली आहे.
				*०.००	*०.०० पाणलोट क्षेत्र	*०.००	
१०	वीज (उर्जा विभाग)	निर्माण करण्यात आलेली वीज	रु./निर्माण वीज युनिटमध्ये	२२६६९.१३	४६४१९ दशलक्ष युनिट	रु. ४.८८/युनिट	
११		खरेदी केलेली वीज	रु./खरेदी केलेली वीज युनिटमध्ये	६१९६३२६.१५	१३३६८७ दशलक्ष युनिट	रु. ८.०४/युनिट	
				*२६.९३६	*८.६४ दशलक्ष युनिट	*रु. ३.११६/युनिट	
१२		देयकांतगत वीज युनिटमध्ये	रु./देयकांतगत वीज	७७६७८५१.०९	१५७२०५ दशलक्ष युनिट	रु. ११.९५/युनिट	
				*०.५६१	*५१६६ दशलक्ष युनिट	*रु. १.०८५/युनिट	
१३		गोळा केलेल्या वीजेची टक्केवारी	त्या देयकांतगत गोळा केलेल्या वीजेचे प्रमाण % मध्ये	७४७२.४० (कोटी)	७७४४६.१५ (कोटी)	९३.५८%	
टीप:	* वन विभागाची आकडेवारी						

नमुना ख - ९

[नियम ८ (१)(झ) पहा]

फलनिष्पत्तीवर आधारित गुंत्वणूक (महसूल)

(निवडक विभागांकडून गोळा करण्यात आलेला महसूल)

अ.क्र.	विभाग	गोळा करण्यात आलेल्या महसूलाचे निर्देशक	युनिटांचे वर्णन	२०२०-२१ या वर्षी गोळा झालेल्या एकूण रकमा (रुपये कोटीत)	२०२०-२१ या वर्षातील युनिटे	२०२०-२१ या वर्षात प्रती युनिट गोळा केलेला महसूल	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८
१	वनीकरण	वन क्षेत्रामधून	वन क्षेत्रातून प्रती हेक्टर गोळा केलेला महसूल	२८७.००	६१९५७६ हेक्टर	रु. ४६३/- प्रति हेक्टर	
२	विक्री कर	विक्री करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	३३०६१.१४		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.२२ %	
३	व्यवसाय कर	व्यवसाय करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२४५६.२०		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.०९%	
४	प्रवासी व माल वाहतुकीवरील कर	माल व उतारु यावरील करतून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१५.८९		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.०००६%	
५	विद्युत शुल्क	विद्युत शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	७९६३.५५	२७१९६८५ चालू दरातील स्थूल राज्य उत्पन्न (रुपये कोटीत)	स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.२९%	
६	उत्पादन शुल्क	उत्पादन शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	१५०८९.३८		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.५६%	
७	मुद्रांक व नोंदणी शुल्क	मुद्रांक व नोंदणी शुल्कातून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	२५४२७.७१		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.९४%	
८	वाहनावरील कर	(एक) (हलक्या) कमी वजनाच्या मोटारी यामधून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	३४१०.३९		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.१३%	
९		(दोन) अवजड मोटार वाहनामधून	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	३११२.३५		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ०.११%	
१०	राज्य वस्तु व सेवा कर	वस्तु व सेवा कर	१०० X स्थूल राज्य उत्पादनाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणात गोळा झालेला महसूल	४७६४१.३२		स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १.७६%	
टीप :- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाकडून प्राप्त झालेल्या आकडेवारीनुसार सन २०२०-२१ या वर्षाचे स्थूल राज्य उत्पन्न (चालू किंमत) रुपये २७,१९,६८५ कोटी इतके आहे.							

नमुना ब-१०
(नियम-८(१)(ज)पहा)
माफ केलेला महसूल

(रुपये कोटीत)

अ.क्र	विभाग	योजनेचे नाव	सन २०२०-२१ वर्षातील माफ केलेल्या महसूलाची एकूण रक्कम	शेरा
१	२	३	४	५
१	महसूल व वन विभाग (महसूल)	करमणूक कर	०.००	कर माफी
		सारामाफी	०.५७	कर माफी
		गौण खनिज	०.००	कर माफी
		शेतसारा (जमीन महसूल) सर्वसाधारण जमीन महसूल, अकृषित कर, जि.प.कर, ग्रा.पं.कर	१.३२	जमीन महसूलाची माफी
		जमीन महसूल	०.७३	जमीन महसूलाची माफी
		जमीन महसूल उपकर (ना.प.क्षेत्र वगळून)/ जि.प.उपकर, ग्रा.पं.उपकर	३८५.४०	जमीन महसूलाची माफी
		जमीन महसूल नैसर्गिक आपत्ती जमीन/कोविड-१९	०.००	जमीन महसूलाची माफी
		एकूण	३८८.०२	
२	उद्योग उर्जा व कामगार विभाग (उर्जा)	महाराष्ट्र विद्युत शुल्क अधिनियम, २०१६	१५९४.००	विद्युत शुल्क सूट/ परताव्यापोटी केलेले समायोजन
		एकूण	१५९४.००	
३	गृह विभाग (परिवहन)	मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ८(अ)(४)/ खाली निव्वळ भरणा केलेल्या करावरील व्याजमाफी	०.३१	करावरील व्याजमाफी
		मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८, कलम ३(३)/मोटर वाहनाच्या ना वापर प्रकरणी परिवहन आयुक्त कार्यालय मार्फत कर व व्याजमाफी	०.३२	कर व व्याजमाफी
		एकूण	०.६३	
४	महसूल व वन विभाग (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी)	पर्यटन धोरण	१.४२	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष नगर वसाहत धोरण	८४.०६	मुद्रांक शुल्क माफी
		झोपडपट्टी विकास	०.००	मुद्रांक शुल्क माफी
		शैक्षणिक धोरण	१.२१	मुद्रांक शुल्क माफी
		कृषी पत धोरण	०.२६	मुद्रांक शुल्क माफी
		गृह निर्माण धोरण	११.१५	मुद्रांक शुल्क माफी
		सहकार क्षेत्र	४.९९	मुद्रांक शुल्क माफी
		उद्योग धोरण	४.०४	मुद्रांक शुल्क माफी
		माहिती तंत्रज्ञान/जैव तंत्रज्ञान क्षेत्र	०.१५	मुद्रांक शुल्क माफी
		स्थानिक संस्था	५.७०	मुद्रांक शुल्क माफी
		विशेष आर्थिक क्षेत्र	०.००	मुद्रांक शुल्क माफी
		समाज कल्याण धोरणे	०.००	मुद्रांक शुल्क माफी
		इतर संकीर्ण धोरणे	१००६५.६८	मुद्रांक शुल्क माफी
		समृद्धी महामार्ग	१२२.४५	मुद्रांक शुल्क माफी
		एकूण	१०३०१.११	
५	गृह विभाग (पोलीस)	धर्मादाय प्रयोजनासाठी देणगी	४.७२	कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर पुणे आणि मुंबईतील रेसकोर्समध्ये ११.५ महिन्यांच्या कालावधीसाठी अश्वशर्यती होऊ शकलेल्या नाही.
		एकूण	४.७२	
६	गृह विभाग (रा.उ.शु.)	नमुना एफएल-३, एफएल-४, ई व ई-२ अनुज्ञप्ती वगळून अनुज्ञप्त्यांचे शुल्क	१३६.३७	कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर अनुज्ञप्ती शुल्क माफी
		अबकारी अनुज्ञप्ती शुल्क	२१९.९८	कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर अबकारी अनुज्ञप्ती शुल्क माफी
		ताडी अनुज्ञप्ती शुल्क	६.२२	कोविड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर ताडी अनुज्ञप्ती शुल्क माफी
		एकूण	३६२.५७	
		एकूण (१+२+३+४+५+६)	१२६५१.०५	

CONTENTS

Sr. No.	Details of Statements	Page No.
1.	Statement of Compliance	33
2.	Form A-1 Medium Term Fiscal Policy Statement	35
3.	Form A-2 Fiscal Policy Strategy Statement	42
4.	Disclosure Forms	47

STATEMENT OF COMPLIANCE

The Section 3 of the Maharashtra Fiscal Responsibility and Budgetary Management Act, 2005 (Maharashtra Act No.XVI of 2005) requires the State Government to place before both the Houses of the State Legislature, in each financial year, the following statements of fiscal policy, namely:

- The Medium-Term Fiscal Policy Statement.
- The Fiscal Policy Strategy Statement.

The above statements are being laid before the legislature in compliance with the aforesaid requirement.

The Disclosure Statements which ensure greater transparency in the State Government's fiscal operations in public interest are also placed on the table of the House.

Ajit Pawar

Deputy Chief Minister(Finance)

Date : 11.03.2022

Form A-1
(See Rule 6)
Medium Term Fiscal Policy Statement

A. Fiscal Indicators- Rolling Targets as Percentage of GSDP

As per the Rule 6 of the Maharashtra Fiscal Responsibility & Budgetary Management Rules, 2006 (as amended in the year 2022) the State Government is required to lay before the State Legislature, in every financial year, three years' rolling targets for fiscal management. The need for counter cyclic fiscal measures has been kept in mind while fixing the targets.

The statement showing the important fiscal indicators for the previous three years and the budgetary figures for the year 2022-23 as well as the rolling targets for the next two years are placed below.

Table 1: Fiscal Indicators

Item	Previous year Actuals		Budget Estimate (BE)	Revised Estimate (RE)	Budget Estimate (BE)	Targets for Next two years	
	2019-20	2020-21	2021-22	2021-22	2022-23	2023-24	2024-25
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1. Revenue surplus(+)/ Deficit(-) as a percentage of GSDP	-0.63%	-1.52%	-0.34%	-0.96%	-0.68%	-0.79%	-0.69%
2. Fiscal Deficit as a percentage of GSDP (-)	1.97%	2.64%	2.24%	2.79%	2.50%	2.52%	2.52%
3. Tax Revenue as a percentage of GSDP	8.23%	7.40%	9.58%	8.62%	8.60%	7.82%	7.89%
4. Total Debt Stock as a percentage of GSDP	16.50%	19.64%	20.64%	17.90%	18.14%	18.65%	18.29%
5. Total Contingent Liabilities as a percentage of GSDP	1.51%	1.53%	1.78%	1.68%	1.74%	1.76%	1.79%
6. Total Contingent Liabilities as a percentage of Revenue Receipts	14.54%	15.43%	14.35%	14.63%	15.43%	15.61%	15.77%
7. Interest payment as % of Revenue Receipts	11.85%	13.71%	11.65%	11.40%	11.59%	11.36%	10.89%

Note:-

- i) GSDP is Gross Domestic Product at current market prices as per new series from the year 2011-12
- ii) Total outstanding liabilities include external aided project debt at constant exchange rate; for projections constant exchange rates have been assumed.

B. Assumptions underlying the Fiscal Indicators

1) GSDP Growth:

The annual GSDP at current prices for the year 2022-23 is expected to grow by 12% to Rs.35,81,516 crore as against Rs.31,97,782 crore recorded in fiscal 2021-22 on account of uptick in growth.

2) Revenue Receipts:

The revenue receipt of the State Government for the fiscal 2022-23 is estimated to grow by 11.40% to Rs.4,03,427.23 crore as against the revised estimate of Rs.3,62,132.50 crore in FY 2021-22.

a) Tax Revenue: It comprises of state's own tax revenue and state's share in net proceed of Union taxes. The revised estimate of tax revenue for the year 2021-22 is estimated at Rs.2,75,498.25 crore, lower by 3.5% as compared to budget estimate for fiscal 2021-22. In fiscal 2022-23, tax revenue is expected to grow by 11.8% year-on-year to Rs.3,08,113.46 crore as compared to the revised estimates of fiscal 2021-22.

b) Share of own tax revenue to total tax revenue: State's own tax revenue consists of State Goods and Service Tax (including Integrated Goods and Service Tax Settlement), State Value Added Tax, Stamp and Registration Duty, Excise Duty, Duty on Electricity, Tax on Vehicles, Land Revenue, Profession Tax, Tax on goods and passengers, other taxes and duties. The revised estimate of State's own Tax revenue for the year 2021-22 is estimated at Rs.2,27,237.11crore. In fiscal 2022-23, State's own tax revenue is expected to expand by 12.9% to Rs.2,56,525.71 crore as compared to revised estimates of 2021-22.

c) Non-Tax Revenue: This consists of interest receipts, fines, service charges, user charges, dividends, profits and royalties. Revised estimates of non-tax revenue for the year 2021-22 is estimated at Rs.17,306.97 crore. This is expected to increase to Rs.27,128.13 crore in fiscal 2022-23 as per the budget estimate.

d) Devolution from Central Government: As per the 15th Finance Commission interim report, for the period of 2020-21, States' share in the net proceeds of Union Taxes was been decided at 41% and inter se distribution share of sharable taxes for Maharashtra was fixed at 6.135%. For the period 2021-22 to 2025-26, the inter se distribution share of sharable taxes for Maharashtra has been set at 6.317%. In fiscal 2021-22, the revised estimate is Rs.48,261.14 crore as against the budget estimate of Rs.42,043.60 crore. In fiscal 2022-23, the State is expected to receive Rs.51,587.75 crore.

e) Grants in Aid: It comprises of Central Plan and Centrally Sponsored Scheme, state scheme, 15th Finance Commission recommended grants, GST compensation and other grants to State. The revised estimate for grants in aid from Central Government for the year 2021-22 is estimated at Rs.69,327.28 crore. The budget estimate for 2022-23 is envisaged at Rs.68,185.64 crore.

Details of grants from Government of India, as per recommendation of 15th Finance Commission for fiscal 2021-22 are as follows:

Table 2: Grants-In-Aid from Government of India (Rs. Crore)

Sr. No.	Items	2021-22	Actual received
1.	Local Governments	7759.0	3392.51
(i)	Rural Local Governments	4307.0	2153.50
(ii)	Urban Local Governments	2121.0	461
(iii)	Health Sector	1331.0	778.01
2.	Disaster Management (75% Central share)	3222.0	2577.60
	Total	10981.0	5970.11

3) Capital Receipts: The capital receipt in fiscal 2021-22 increased by 32.5% to Rs.91,429.94 crore (revised estimate) as compared to the budget estimate 2021-22 of Rs.69,000.70 crore. Of this, Rs.13,782.36 crore will be the GST compensation loan. In fiscal 2022-23, the capital receipts are expected to be around Rs.92,147.31 crore.

- 4) **Revenue Expenditure:** Revised estimates of revenue expenditure for fiscal 2021-22 is Rs.3,92,856.98 crore. The budget estimate for fiscal 2022-23 is at Rs.4,27,780.12 crore, out of which committed revenue expenditure are as shown below:

Table 2: Committed Expenditure (Rs. Crore)

Year	Salary	Pension	Interest Payment
2021-22 (RE)	1,12,062	48,777	41,287
2022-23 (BE)	1,31,986	56,300	46,763

- 5) **Capital Expenditure:** Revised estimates of Capital expenditure in FY 2021-22 is Rs.60,689.83 crore as compared to actuals of Rs. 32028.55crore in FY 2020-21, despite fiscal constraints on account of the pandemic. The state has decided to provide 100% funding for capital accounting programs. In the year 2022-23, capital expenditure is estimated at Rs.67624.43 crore.

C. Assessment of Sustainability

1. The balance between receipts and expenditure in general and revenue receipts and revenue expenditure in particular:

- 1.1. In the last two-year, state has increased its government spending as it was the immediate requirement against the backdrop of Covid pandemic. With the recovery from Covid 19 and consequent lifting of restriction, the regular economic activities are resuming resulting in increase in revenue collections. Hence during 2022-23 total revenue receipt is expected to be at Rs.4,03,427.23 crore of which state's own tax revenue shall be Rs.2,56,525.71 crore which is 7.16% of GSDP (2022-23). State share in Union Tax is expected to Rs.51,587.75 crore which is 1.44% of GSDP.
- 1.2. Non-tax revenue is expected to grow by 1.79% year-on-year to Rs.27,128.13 crore in 2022-23 as compared to the budget estimate for fiscal 2021-22. Compared to tax revenue, the non- tax revenue is approximately 0.76% of GSDP during fiscal 2022-23.
- 1.3. In 2021-22 the ratio of revenue receipts to revenue expenditure has marginally decreased from 97.3% in BE to 92.2% in RE due to the pandemic.

- 1.4. In fiscal 2022-23, stamp and registration duty collections is expected to grow at 8.47% to Rs.32,000 crore as compared to RE 2021-22.
- 1.5. The GST collection has started to improve in the second half of the financial year and a sustainable trend is visible.
- 1.6. In fiscal 2022-23, excise collection is expected to grow at 12.82% to Rs.22,000 crore as compared to the budget estimates of 2021-22 due to the following reforms:
- Excise duty on country liquor has been increased to Rs.155 Proof litre /220 % of manufacturing cost from Rs.135 proof litre /213 % of manufacturing cost.
 - The state Government will charge Rs.10 as excise duty per bulk litre production on all types of wine bottles.
 - Special fees on spirits imported from overseas has been revised to match the rates of other states.
 - Due to Covid, licence fees under Maharashtra prohibition act was not increased for 2021-22. However, on 31st January 2022 a notification was issued to increase the fees from fiscal 2022-23.
- 1.7. Following decisions may reduce the revenue collections of the Transport department :
- Motor vehicles operated on battery have given 100% tax exemption.
 - Vehicles used as school bus have been exempted from tax from 1.4.2020 to 31.3.2022.
 - The notification dated 1.4.2021 issued by the Central Government regarding All India Tourist Vehicles Rules 2021 is likely to have adverse effect on the revenue of the State.
 - In the state of Maharashtra, all motor vehicles registered as caravan or camper van and registered as tourist unit have given 100% tax exemption.
 - Maharashtra State Road Transport Corporation strike will affect the revenue of passenger tax.

However, State has decided to increase the compounding fee under offences under Motor Vehicle Act, from a minimum of 2 times to a maximum of 10 times from 1.12.2021.

- 1.8. Sand mining policy has been rationalized to plug all the loopholes and thereby improve the revenue collections of minor minerals.
- 1.9. Revenue expenditure of the State is estimated to grow at 3.60% in RE 2021-22 as against the budget estimate of 2021-22.
- 1.10. Natural calamities – State has provided relief to citizens affected due to natural calamities. Some of them are as follows: (as on 3March 2022)
 - The Toukte cyclone in May 2021 in coastal area, caused widespread damage to life, cattle, agricultural crop, horticulture, houses and public properties. The State Government has released fund of Rs.176.69 crore to the victims of this cyclone.
 - Damaged due to hailstorm and unseasonal rain in the period of March to May 2021 State Government has released fund of Rs.13,0.84 crore.
 - Heavy rainfall in the months of June to October 2021 affected agricultural crop in various parts of the state, state Government has released fund from state disaster fund and state share to farmers and their families.
- 1.11. As per Hon. Supreme Court decision, Government has sanctioned Rs.50,000 for as ex-gratia to the next of kin of those who died due to Covid and paid total of Rs.651.54 crore .

2. The use of capital receipts including market borrowing for generating productive assets:

Market borrowings and capital deposits will be used for productive assets. For this, the government has given priority to infrastructure. The state has focused on building both physical and social infrastructure, despite the negative impact on revenue collection due to restrictions imposed by Covid-19 and increased revenue expenditure in the health sectors. The state government is focused on increasing productive spending which have a strong forward and backward linkage in the economy. This will result in higher job creation, increase income and boost the State's economy. The state is focusing to create a fast and safe transportation system for increasing industrialization, tourism and easy transportation of agricultural products in the state. Some of the projects undertaken in the State are as follows:

- 2.1. Substantial capital investment is being made through various road development projects through the Department of Public Works and

Maharashtra Road Development Corporation for Ring Road project around Pune city (capital investment of Rs.26,831.21 crore), Raigad to Sindhudurg Marine Highway, Road Development Program through Rural Infrastructure Fund (loan of Rs.783 crore sanctioned), Roads from Central Road Fund Development Program, construction and repair of roads under the jurisdiction of Public Works Department with financial assistance from Asian Development Bank.

- 2.2. The government is undertaking various infrastructure projects including construction of metro network, development of the Trans Harbour Link connecting to New Mumbai, etc.
- 2.3. The construction of Mumbai Nagpur Hindu Hrudaysamrat Balasaheb Thackeray Maharashtra Samruddhi Mahamarg is also one of the ambitious projects being undertaken by the Government.

Fiscal Policy Strategy Statement

A. Prospects of the State's Economy and Fiscal Policy Overview

- 1) The outbreak of COVID-19 has had a significant impact on the economic and social situation of Maharashtra as well as India, testing its resolve and resilience. The economy, which was recuperating well in early 2021 after the onset of the first wave of Covid-19, was again impacted by the gruelling second wave of the pandemic with Maharashtra being one of the worst-affected states in India. The pandemic spread rapidly and intensely across all parts of Maharashtra, resulting in a tighter restriction on many establishments. Since Maharashtra is the largest contributor to the domestic economy, it has had a significant economic impact on the state as well as the country. Economic growth slowed significantly in the first quarter of 2021 due to the effects of the second wave of Covid 19. Since then, Maharashtra's economy has recuperated even after the third wave, as government undertook proactive measures and reforms as well as the gradual easing of restrictions on the Covid ban. Encouraging trends are emerging as economic developments in the state gain momentum.
- 2) However, the ongoing Russia-Ukraine war may have a negative impact on the recovering economies around the world, including India. India's exports and spike in oil and gas prices may cause ripple effects on input prices and consumer goods leading to inflationary pressures.
- 3) Under the GST law, states are compensated for any loss of revenue arising on account of implementation of GST for five years till June 2022. Economic impact of the pandemic has led to higher compensation requirement due to lower GST collection and at the same time lower collection of GST compensation cess. Since collections in the compensation fund are falling short of requirement, for fiscal 2020-21 and 2021-22, the Centre has borrowed funds and passed it on to the states. Maharashtra has received Rs.11,977 crore in FY 2020-21 and Rs.13,782.36 crore in FY 2021-22 as a loan in lieu of shortfall in GST compensation. These liabilities will be borne by Government of India.

- 4) In this financial year, the heavy rainfall in the state led to devastating floods in some parts of Maharashtra. The government provided relief to the affected farmers and families to bring in normalcy.
- 5) State Government is concentrating on infrastructure and connectivity projects which has far reaching consequences for medium to long term economic growth and employment generation.

B. Fiscal policy Strategic Priorities for the ensuing year

Steps will be taken to increase tax collection and strengthening enforcement machinery. Expenditure management policy aims to link expenditure to monitorable, quantifiable physical outputs & outcomes with greater emphasis on increasing the health and capital outlay. The aim is to ensure productive output through effective utilization of resources and to complete incomplete projects through adequate resource mobilization.

1) Tax Policy:

CAG has advised to augment non tax revenue base. In view of this, priority will be given to increase the rate of tax and non- tax which have not been revised for many years. Furthermore, there will be focus on arrear collection and strict vigilance on tax evasion activities. Consideration will be given to amnesty scheme for late fees /interest dues pending since long time which will increase the revenue from the basic tax revenue to the government.

The prime objectives of tax policy will be on use of Information Technology to simplify the tax administration and it will increase efficiency of tax collection as well as strengthen audit and enforcement measures. State has decided to receive payments electronically and making efforts to bring all transactions of Tax and non-tax collection on GRAS system.

2) Expenditure Policy:

The development needs of the State will require a sustained increase in expenditure in priority sectors in the years to come. The government is making consistent efforts to keep the revenue expenditure in check, by taking a host of measures like efficient management of public debt, prioritization of spending, and several other economy measures. However, it needs to be emphasized that the delivery of services particularly in the social sectors such as health and education involves a high proportion of revenue expenditure.

Revisit the subsidies given under various scheme is essential to manage the limited resources effectively and divert it to the developmental needs of the state.

The development programme will yield the expected outcomes only when the executing apparatus is effective and competent. Hence, to monitor expenditure, Government is taking following measures:-

2.1 **DBT** - Funds are being transferred under various schemes directly into beneficiaries' bank accounts through DBT (Direct Benefit Transfer) by linking it with Aadhaar system.

2.2 **Single Nodal Agency (SNA) and Single Nodal Account-** SNA is being implemented with the objective of better monitoring of availability and utilization of funds released to the States under Centrally Sponsored Schemes (CSS) under Public Financial Management system(PFMS). This account will ensure just in time releases and thus to avoid idle parking of resources.

2.3 **E-Kuber** - e-kuber is a comprehensive, uniform computer system developed by the Reserve Bank of India for the deposit and disbursement transactions of Central Government, State Government and Public Banks. In order to avoid delay in payment, all types of payments from the pay and accounts offices of Mumbai and Nagpur are being credited directly to the drawing and disbursement officer's account. Also, the first payment and death cum retirement gratuity of the pensioners are being directly credited to their respective bank accounts through e-Kuber system. The e-Kuber system for payments will be implemented in all the districts of the state in phases.

3) Government Borrowings, Lending and Investments

Efficient debt management has been carried which has led to decline in the average interest cost on the debt stock. However, due to infrastructural development, the Government borrowings has increased and is expected to remain elevated in FY 2022-23.

3.1 The total state borrowings should be within 25% of the state GSDP. In the financial year 2020-21 (actuals), the percentage of debt stock of the State

with respect to the State's GSDP was 19.14%. In FY 2022-23, the debt stock is expected to be around 18.84%.

3.2 Interest payment to revenue receipts in 2021-22 is estimated at 11.40% as per the revised estimates. In fiscal 2022-23, it is expected to marginally increase to 11.59%.

3.3 Under debt management, for reducing interest pay outs, the Government is taking measures like short term loans along with long term loans and reissuing of old bonds.

3.4 Reserve Bank of India, in consultation with the State Government, invests the remaining cash balances in 14 days, 91 days Treasury Bills. Appropriate and efficient cash and debt management has helped in reducing debt burden of the State.

3.5 The Covid 19 pandemic has adversely affected the resources of the state and centre. In view of this to raise additional resources, the central Government has allowed an additional borrowing limit of 1% of GSDP to the state for the year 2021-22. Therefore, Government of Maharashtra has enhanced its fiscal deficit limit to 4% of GSDP from 3% under the amendment of Maharashtra Fiscal Responsibility and Budgetary Management Rules.

4) Contingent and other liabilities

As per article 293 of Constitution, state offers guarantee for the loans taken by the various public sector/ corporation/ co-operative society from financial institutions. In case the guarantee gets invoked the burden of payment falls on the Government. Thus, to reduce the additional burden on State finances in case the guarantee is invoked, government has set up a Guarantee Redemption Fund.

C) Rationale for policy changes

Factors caused to change policy of the state:

1. Infrastructural development
2. Increased instances of natural calamities
3. According to GST (Compensation to States) Act 2017, Central Government will compensate the States for loss of revenue on account of implementation of GST considering an annual growth of 14% for a period of five years,

considering 2015-16 as a base year. Accordingly, the compensation for goods and services tax received from July 1, 2017 will be received from the Central Government till June 2022.

D) Policy Evaluation

Government will continue to focus on development of infrastructure, agriculture, industry, education, health, tourism and human capital so as to achieve high socio-economic and sustainable growth in the State. It is expected that economic growth would be expected.

DISCLOSURES

See Rule 8(1) (a)

There are no significant changes in Accounting Standards, Policies and Practices in the year 2021-2022.

Form B-1

(See Rule 8 (1) (b))

TAX REVENUES RAISED BUT NOT REALISED (PRINCIPAL TAXES) (2020-21)

(Rs. In Crores)

Major Head	Description	Amount under dispute					Amount not under dispute					GRAND TOTAL (7+12)
		Over 1 year but less than 2 years	2 years and above but less than 5 years	5 years and above but less than 10 years	10 years and above	TOTAL (3 to 6)	Over 1 year but less than 2 years	2 years and above but less than 5 years	5 years and above but less than 10 years	10 years and above	TOTAL (8 to 11)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0028	Taxes on Professions, Trades and Employment	0.10	4.26	1.72	1.95	8.03	2.81	14.81	1.68	2.25	21.55	29.58
0040	Sales Tax/VAT including taxes on Motor Spirits and Lubricants	9229.11	26049.02	9950.92	12736.74	57965.79	11692.91	10260.22	5145.20	4236.73	31335.06	89300.85
0040	Central Sales Tax	3460.59	8377.43	3455.14	2309.61	17602.77	3608.53	2770.41	1384.02	1004.18	8767.14	26369.91
0045	Luxury Tax	8.16	38.48	0.06	5.45	52.15	10.91	14.18	0.53	1.74	27.36	79.51
0042	Entry Tax	0.20	0.09	0.64	1.09	2.02	38.25	57.19	26.11	316.94	438.49	440.51
0029	Land Revenue	139.51	244.20	26.09	119.52	529.32	30.23	38.63	75.74	84.65	229.25	758.57
0030	Stamps and Registration Fees	353.31	757.49	358.73	188.64	1658.17	281.86	258.28	366.63	76.63	983.40	2641.57
0045	Entertainment Tax	1573.44	3404.82	79.45	253.86	5311.57	14.20	189.33	109.93	0.39	313.85	5625.42
0853	Minor Minerals, etc.	60704.80	628.41	155.60	88.30	61577.11	802.12	1472.49	602.35	481.75	3358.71	64935.82
0853	Major Minerals	0.00	0.06	1.28	0.31	1.65	25.59	0.00	0.00	1.26	26.85	28.50
0039	State Excise	0.36	23.18	0.35	6.31	30.20	0.00	0.27	0.55	0.06	0.88	31.09
0041	Taxes on Vehicles	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	194.98	174.81	177.48	65.48	612.75	612.75
0042	Taxes on Goods and Passengers	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	9.19	1170.46	1179.65	1179.65
0043	Electricity Duties	0.00	0.00	0.00	624.23	624.23	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	624.23
0006	State goods and services tax	30.00	0.00	0.00	0.00	30.00	54.00	0.00	0.00	0.00	54.00	84.00
	Total	75499.58	39527.44	14029.98	16336.01	145393.01	16756.39	15250.62	7899.41	7442.52	47348.94	192741.96
Note :- The outstanding amount pertains to the end March figures for the year 2020-21.												

FORM B-2

[See Rule 8 (1)(b)]

ARREARS OF NON-TAX REVENUE (2020-21)

Major Head	Description	Department	Less than one year	One year and above but less than two years	Two years and above but less than five years	five years and above	Total (4 to 7)
1	2	3	4	5	6	7	8
	(A) Interest Receipts, Dividends and Profits		89.17	-120.78	369.85	854.34	1,192.58
0049	(i) Interest Receipts		89.17	-120.78	369.85	854.34	1,192.58
	a) From Departmental Commercial Undertakings	cooperation & Text.	84.45	-125.50	361.89	372.29	693.13
	b) From Public Sector & Other Undertakings	Water Supply & Sanitation	4.72	4.72	7.96	177.14	194.54
		ADF(Fisheries)	0.00	0.00	0.00	304.91	304.91
0050	(ii) Dividends and Profit		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	(B) General Services		60.79	159.33	302.89	384.81	907.82
0055	Police Receipts	Home	39.30	45.84	277.12	331.33	693.59
0056	Jails	Home	1.81	3.55	3.28	9.47	18.11
0058	Stationary and Printing	Industry	19.66	109.92	22.31	43.53	195.42
0059	Public Works	PWD	0.02	0.02	0.18	0.48	0.70
	(C) Economic Services		759.99	1,376.10	1,744.71	2,266.95	6,147.74
0406	Forestry and Wildlife	Forest	0.117	0.106	0.223	1.556	2.00
0425	cooperation & Text.	cooperation & Text.	10.61	23.34	24.74	62.87	121.56
0701	Major and Medium Irrigation	Water Resources	141.39	455.52	433.45	1,514.14	2,544.50
0853	Non-Ferrous Mining & Metallu.	Industry	0.00	0.00	1.03	10.92	11.95
0853	Ind. (Royalty Receipts)	Revenue	0.28	95.30	16.61	27.63	139.82
0801	Power (Other Receipts)	Water Resources	607.59	801.83	1,268.66	649.83	3,327.91
	(D) Other Receipts (Social Services)		0.01	0.01	0.00	0.00	0.02
0230	Labour and Employment	Labour	0.01	0.01	0.00	0.00	0.02
	Grand Total (A+B+C+D)		909.96	1,414.66	2,417.45	3,506.10	8,248.16

FORM B-3

{See Rule 8(1) (c)}

Guarantees given by the Government

(Rs. In crores)

Sr. No.	Name of the Department	Outstanding at the beginning of the previous year 2020-2021	Additions during the year 2020-2021		Deletions (other than invoked) in the year 2020-2021	Invoked during the year 2020-2021		Outstanding at the end of the year 2020-2021	Total guarantee entries at the end of 2020-2021	Guarantee commission or fee	
			4 a	4 b		Discharged	Not Discharged			2020-2021 Receivable	2020-2021 Received
1	2	3			5	6	7	8	9	10	11
1	Urban Development Department	19016.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	19016.00	4		
2	Public Works Department	13379.65	0.00	347.32	726.97	0.00	0.00	13000.00	10		
3	Co-operation, Marketing and Textiles Department	4847.25	3016.30	450.68	2539.05	0.00	0.00	5775.18	228		
4	Industry, Energy & labour Department (Energy)	2800.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	2800.00	1		
5	Water Supply and Sanitation Department	479.78	0.00	0.00	9.98	0.00	0.00	469.80	159		
6	Social Justice and Special Assistance Department	408.13	0.00	13.20	20.55	0.00	0.00	400.78	16	3502.50	2.66
7	Water Resources Department	52.83	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	52.83	1		
8	Minority Development Department	30.92	0.00	0.00	2.24	0.00	0.00	28.68	3		
9	Tribal Development Department	50.18	0.00	0.34	38.51	0.00	0.00	12.01	1		
10	Other Backward Bahujan Welfare Department *	114.33	0.00	1.04	90.71	0.00	20.26	24.66	9		
11	Industry, Energy & labour Department (Industry) @	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0		
	TOTAL	41179.07	3016.30	812.58	3428.01	0.00	20.26	41579.94	432	3502.50	2.66

Note: 1. The above information is based on the figures made available by the concerned Administrative Departments and the information available with Finance Department.

2. The amounts due to interest are shown in the column no. 4 b.

* - The guarantee of the Maharashtra State Co-operative Housing Finance Corporation Ltd was invoked during the year 2013-14. The balance amount Rs.20.26 crore is yet to be discharged.

@ - Guarantee fee amounting to Rs.150.17 Crore is receivable from Maharashtra State Finance Corporation.

FORM B-4
[See Rule 8(1)(d)]

Statement on the Number of Employees and Salary Expenditure (2020-21)

Category of Employees	Number of Employees	Salary Expenditure (Rs. in Crore)
1	2	3
A) Government	497786	34758.00
B) Government Aided Institutions	790574	57610.44
C) Public Sector Units	207134	13913.13
TOTAL (A+B+C)	1495494	106281.57

Note :- 1) The above information pertains to the end March figure for the year 2020-21.

2) Figures are provisional.

FORM B-5

[See Rule 8(1)(e)]

Statement of Government Expenditure

(Rs.in crore)

Object Head	Object of Expenditure	Previous Year Actuals (2020-2021)	Current Year RE (2021-2022)	Ensuing Year BE (2022-23)
1	2	3	4	5
1	Salaries	36620.52	43975.03	54005.30
2	Wages	2868.11	3128.34	2637.30
3	Overtime Allowance	18.28	27.86	36.73
4	Pensionary Charges.	41194.29	48777.28	56299.83
5	Rewards	32.95	75.62	113.97
6	Telephone, Elect.& Water Charges	287.50	562.30	559.86
10	Contractual Ser	511.64	1689.25	1507.25
11	Domestic Travel Expenses	117.16	372.35	460.45
12	Foreign Travel Expenses	0.00	3.43	5.76
13	Office Expenses.	1913.19	2647.72	1859.77
14	Rent/rates and taxes.	250.27	514.90	505.77
15	Royalty	0.00	0.00	0.00
16	Publications	4.91	17.76	28.54
17	Computer Expenses.	204.83	473.55	798.24
18	Off-Day Compensation	20.34	38.34	51.20
19	Diet Charges	1979.28	2564.55	2237.78
20	Other Administrative Expenses.	60.65	366.08	513.26
21	Supplies and Materials.	8890.81	12436.42	15505.27
22	Arms and Ammunition.	1.09	59.34	80.78
24	Petrol,Oil,Lubricants	172.25	243.94	332.19
25	Clothing and Tents.	24.33	147.16	199.65
26	Advertising and Publicity.	80.46	343.85	718.44
27	Minor Works	3405.97	6763.65	6740.14
28	Professional Services.	351.96	665.66	536.04
29	Purchase of milk etc.	112.33	173.64	167.38
30	Other contractual Service	0.02	60.32	80.48
31	Grants-in-aid(non -salary)	68929.43	108944.40	121023.86
32	Contributions (Non Salary)	2131.09	4635.90	6230.03
33	Subsidies(non-salary)	40861.58	33784.33	28110.86
34	Scholarships/Stipend.	2630.78	7513.29	6464.12
35	Capital Investment	1104.40	2197.62	3229.04
36	Grants-in-aid (salary)	61045.32	65983.71	74988.43
41	Secret Service Expenditure.	9.03	23.15	23.90
42	Lump-sum Provision.	0.00	0.00	5444.47
43	Suspense	0.00	0.00	0.00
45	Interest	37557.59	41896.26	47373.75
50	Other Charges.	8511.31	13016.23	10672.46
51	Motor Vehicles	99.79	182.56	242.98
52	Machinery and Equipment.	749.74	1430.66	1597.13
53	Major Works.	14771.21	32571.54	32731.14
54	Investments	10218.56	17027.35	19234.03
55	Loans and Advances.	3341.85	7928.92	3914.05
56	Re-Payment of loans	57586.55	43091.15	53002.97
57	Livestock	5.73	8.86	6.15
60	Other Capital Expenditure	18.75	40.01	210.95
63	Inter-Account Transfer.	6555.61	8118.45	7563.69
64	Write-off Losses	0.00	0.00	0.00
72	Repairs & maintance	19.98	20.52	25.26
	Grand total	415271.44	514543.25	568070.63
70	Deduct Recoveries.	15046.59	17905.28	19663.10
	Net Total	400224.85	496637.98	548407.52

FORM B-6

[See Rule 8 (1) (f)]

Components of Government Liabilities

No.	Category	Outstanding amount at beginning of the year		Raised during the Fiscal Year		Repayment/ Redemption during the Fiscal Year		Outstanding amount at the end of the Year	
		Previous Year Actuals (2020-21) (Y-2)	* Current Year RE (2021-22) (Y-1)	Previous Year Actuals (2020-21) (Y-2)	* Current Year RE (2021-22) (Y-1)	Previous Year Actuals (2020-21) (Y-2)	* Current Year RE (2021-22) (Y-1)	Previous Year Actuals (2020-21) (Y-2) (SrNo.3+5-7)	Current Year RE (2021-22) (Y-1) (SrNo.4+6-8)
{1}	{2}	{3}	{4}	{5}	{6}	{7}	{8}	{9}	{10}
1	Loans from Centre	6420.14	20445.53	14996.40	16626.64	971.01	1215.44	20445.53	35856.73
2	Special Securities issued to the NSSF	54754.82	49374.11	0.00	0.00	5380.71	5380.71	49374.11	43993.40
3	Borrowing from Financial Institution/Banks	16935.17	19199.46	3361.34	5668.00	1097.05	1485.30	19199.46	23382.16
4	Market Borrowing	289442.27	339462.67	68998.91	75000.00	18978.51	27959.75	339462.67	386502.92
5	Ways and Means/ OD from RBI	0.00	0.00	31159.26	7050.00	31159.26	7050.00	0.00	0.00
6	Providend Funds, etc	27450.40	28190.29	5260.06	7317.00	4520.17	5252.00	28190.29	30255.29
7	Reserve Deposits	56064.42	62396.06	18956.89	21392.75	12625.25	31419.00	62396.06	52369.81
8	Off - Budget Borrowings	50.50	19.40	0.00	0.00	31.10	0.00	19.40	19.40
9	Other Liabilities	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
TOTAL		451117.72	519087.52	142732.86	133054.39	74763.06	79762.20	519087.52	572379.71

(Rs. in crore)

FORM B-7
[See Rule 8 (1) (g)]
Miscellaneous Liabilities Outstanding

(Rs. In crore)

Description	Name of Department	Outstanding Amount at the end of year 2020-21
1	2	3
A: Major works, contracts and supplies	Water Resources	246.14
	Public Work	40267.60
	Higher and Technical Education	152.80
	Forest	175.00
	Total	40841.54
B: Arrears of grants payable to various institutions including Panchayat Raj	Public Work	0.44
	Total	0.44

Note - Only Major Works and Contracts above Rs. one crore each.

Form B 8
[See Rule 8 (1) (h)]

Quality of Investments Based on Outcomes (Expenditure)

Sr. No.	Sector	Indicator	Description of Units	Total amount spent in year 2020-21 (Rs. In lakhs)	Total Units in year 2020-21	Amount Per Unit in year 2020-21	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Roads (P.W.D)	Amount spent per unit of Roads	Rs (Lakhs) / Lane kilometers	386785.33	3032.17 Lane km	Rs 127.56 Lakhs/ Lane Km	
		Asphalting : New Construction		*157.065	*1041.77 Lane km	*Rs 0.15 Lakhs/ Lane kilometer	
		Asphalting: Black Topping only		311713.65	7018.64 Lane km	Rs 44.41 Lakhs/ Lane kilometer	
				* 0.00	* 0.00	0.00	
		Water-bound macadam		2077.18	88.20 Lane km	Rs 23.55 Lakhs/ Lane kilometer	
2				*364.93	*506.54 Lane km	*Rs 0.72 Lakhs/ Lane kilometer	
3		Cement concrete		48514.65	165.94 Lane km	Rs 292.36 Lakhs/ Lane kilometer	
				*24.72	*6.417 Lane km	*Rs 3.852 Lakhs/ Lane kilometer	
4	Buildings (P.W.D)	Amount spent per unit new building area made usable	Rs / Sq. mt.	26390.06	112298.12 sq.mt.	Rs. 23500 Rs.per sq.mt.	Additional water storage created in million meter cube
5	Irrigation (Water Resources department)	Amount spent per unit of additional water storage created	Rs (Lakhs) / million meter cube	*965.5	*7506.52 sq.mt.	* Rs. 0.128 Lakhs per sq.mt.	
				532461.53	137.42 Mm3	Rs. 3874.79 Lakhs/Mm3	
6		Amount spent per unit increase in command area	Rs (Lakhs) / hectares	*15.64	*45 Mm3	*Rs.0.347 Lakhs/Mm3	Command area increased in hectares
				879046.62	104424 hectare	Rs. 8.42 Lakhs / hectare	
7	Watersheds (Soil & Water Conservation Dept.) Jalyukt Shivar Abhiyan	Amount spent per unit on watersheds Completed since 2015-16	Rs./ watersheds work in progress. Total selcted villages 22586 & 100 % completed villages 20544	*0.00	0.00	0.00	Jalyukta Shivar Abhiyan was been implemented from year 2015-16 to year 2018-19. In this scheme total 22586 villages was selected in which 632896 soil & water conservations works are completed. The total expenditure incurred is Rs.973132 lakh & scheme has been end up in March-2020 village is the basic unit of expenditure
8	Watersheds (Soil & Water Conservation Dept.) Ideal village	Amount spent per unit on watersheds completed	Rs / watershed completed	0.00	0.00	0.00	
9		Amount spent per unit on watersheds in progress	Rs / watershed completed	*486.16	*623 watershed	*RS.0.78 Lakhs/watershed	
				87.87	14 village	RS.6.28 Lakhs/ village	
				*0.00	*0.00	*0.00	
10	Power (Energy Dept.)	Power Generated	Rs / unit Generated	22669.13	46419 Mill. Units	Rs.4.88/unit	
11		Power Purchased	Rs / unit Purchased	6196326.15	133687 Mill. Units	Rs. 8.04/unit	
				*26.936	*8.64 Mill. Units	*Rs. 3.116/unit	
12		Power Billed	Rs / unit Billed	7767851.09	157205 Mill. Units	Rs. 11.95/unit	
				*0.561	*5166 Mill. Units	*Rs. 1.085/unit	
13		Percentage collection	% collected of that billed	72472.40 collection (In cr.)	77446.15 Demand (In cr.)	93.58%	
Note - * This figures related to Forest department							

Form B- 9

[See Rule 8(1) (i)]

Quality of investments based on outcomes (Revenue)
(Revenue collection from select sections)

Sr.No.	Sector	Indicator Revenue Collected	Description of Units	Total Amount Collected In Year (2020-21) (Rs. in crores)	Unit In Year (2020-21)	Revenue Collected Per Unit In Year (2020-21)	Remarks
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Forestry	From Forest area	Revenue collected per hectares of forest area	287.00	6195176 hec.	Rs.463/-per Hectare	
2	Sales Tax	From Sales Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	33061.14	2711685 GSDP at current prices (Rs. in crores)	1.22 % of GSDP	
3	Professional Tax	From Professional Tax	100 x revenue collected as a % of GSDP	2456.20		0.09 % of GSDP	
4	Tax on Goods and Passenger	From Tax on Goods and passenger	100 x revenue collected as a % of GSDP	15.89		0.0006 % of GSDP	
5	Electricity Duty	From Electricity Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	7963.55		0.29 % of GSDP	
6	Excise Duty	From Excise Duty	100 x revenue collected as a % of GSDP	15089.38		0.56 % of GSDP	
7	Stamps and Registration	From Stamps and Registration	100 x revenue collected as a % of GSDP	25427.71		0.94 % of GSDP	
8	Taxes on vehicles	i) From Light weight motor vehicles	100 x revenue collected as a % of GSDP	3410.39		0.13 % of GSDP	
9		(ii) From Heavy weight motor vehicles		3112.35		0.11 % of GSDP	
10	State Goods and Services Tax	From SGST	100 x revenue collected as a % of GSDP	47641.32		1.76 % of GSDP	
Note : GSDP for 2020-21 at current prices is Rs.27,11,685 crores based on estimated figures received from Directorate of Economics & Statistics.							

Form B- 10
[See Rule 8(1) (i)]
Revenue Foregone

(Rs. in crore)

Sr. No.	Department	Name of the Scheme	Total Amount of Revenue Foregone in (2020-21) Financial year	Remarks
1	2	3	4	5
1	Revenue & Forest (Revenue)	Entertainment Tax	0.00	Tax exemption
		Revenue Tax Rebate	0.57	Tax exemption
		Minor Minerals	0.00	Tax exemption
		Agriculture Tax (Land Revenue) (General land revenue, non agriculture tax, zila parishad tax, gram panchayat tax)	1.32	Land Revenue exemption
		Land Revenue	0.73	Land Revenue exemption
		Cess on Land Revenue, zila parishad cess, gram panchayat cess	385.40	Land Revenue exemption
		Land Revenue Natural disasters land /Covid-19	0.00	Land Revenue exemption
		Total	388.02	
2	Industry, Energy & Labour (Energy)	Maharashtra Electricity Duty Act,2016	1594.00	Electricity Duty / exemption/ adjustment towards refunds
		Total	1594.00	
3	Home (Transport)	Waiver of interest on the bare tax amt paid under section 8(A)(4)of Mumbai Motor vehicle Tax Act 1958	0.31	Interest exemption
		Forgone Tax & Interest regarding late intimation in non-use vehicle cases under section 3(3)of Mumbai Motor Vehicle Tax Act1958	0.32	Tax & Interest exemption
		Total	0.63	
4	Revenue & Forest (Stamp Duty & Registration)	Tourism policy	1.42	Stamp duty exemption
		The Special Township sector	84.06	Stamp duty exemption
		Slum deveelopment	0.00	Stamp duty exemption
		Educational sector	1.21	Stamp duty exemption
		Agriculture credit policy	0.26	Stamp duty exemption
		Housing policy	11.15	Stamp duty exemption
		Co-operative sector	4.99	Stamp duty exemption
		Industry policy	4.04	Stamp duty exemption
		IT park/ BT sector	0.15	Stamp duty exemption
		Local body	5.70	Stamp duty exemption
		Special Economic zone	0.00	Stamp duty exemption
		Social welfare policy	0.00	Stamp duty exemption
		Other miscellaneous policies	10065.68	Stamp duty exemption
		Samruddhi Mahamarg	122.45	Stamp duty exemption
		Total	10301.11	
5	Home (Police)	Donation for charity purpose	4.72	Fee for non-equastrial periods11.5 has been waived at racecourses in Pune and Mumbai on the background of Covid-19
		Total	4.72	
6	Home (Excise)	Fees for type of license except Form FL-3, FL-4, E and E-2.	136.37	Licencing fees exception on the background of Covid-19
		Excise Licensing fees	219.98	Excise Licencing fees exception on the background of Covid-19
		Toddy Licensing fees	6.22	Toddy Licencing fees exception on the background of Covid-19
		Total	362.57	
	Total (1+2+3+4+5+6)		12651.05	